
3 1761 06558730 5

921 Forordning af Dansken

P. Østl:

Fra Rodian Friedrich Lyser

Kbh. 1875

Grev Rochus Friederich Lynar.

Af

P. Vedel.

Særskilt Aftryk af Historisk Tidsskrift. 4 R. IV.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1875.

Det ligger nær at søge Forklaringen af det Særsyn, at den gamle danske Adel efter Enevoldsmagtens Indførelse saa hurtigt forsvandt fra den politiske Skueplads, dels hos den selv, idet den nemlig var for stolt til gjennem Hofgunst og som Naade at ville forsøge paa at opnaae en ringe Deel af den Magt, der tidligere tilkom den som Ret, dels hos Regeringen, der ganske naturligt maatte føle Mistro til Aristokratiets Resignation og Oprigtighed ligeoverfor den nye Tingenes Orden og derfor vel vogtede sig for at betroe det anseligere Statsembeder. Men den dybere og varigere Grund maa vistnok søges andetsteds.

Nye Grundsætninger og Former kræve nødvendigvis nye Mænd, og med den bedste Villie til at finde sig tilrette i Forandringen, kan det dog kun vanskeligt lykkes dem, der i Generationer ere opdragne og indlevede i de gamle Forhold, at tilegne sig de nye Principer saaledes, at de med Dygtighed og Initiativ kunne arbeide paa deres Gjennemførelse. Denne almindelige Sætning fandt fuld Anvendelse paa den gamle danske Adel. Den var i det Hele taget neppe længere Regeringsopgaven voxen, men navnlig gjaldt dette med Hensyn til

de udenrigske Interesser, saaledes som disse efterhaanden ved Begivenhedernes Magt havde udviklet sig. Saalænge der kun havde været Spørgsmaal om Forholdet til Sverige, Hansestæderne og Gottorp, overskred denne diplomatiske Opgave ikke Rigsraadsadelens almindelige Synskreds, men fornemlig fra Trediveaarskrigen at regne havde Danmark seet sig inddragen i Tydsklands religiøse og politiske Udvikling, Sveriges paafølgende militaire Glandsperiode havde tiltrukket sig hele Europas Opmærksomhed, Carl den 12tes Krigslyst tvang de nærmeste Stater til at søge deres Sikkerhed i Allianeer, og af den paafølgende lange Krig var der fremgaaet en ny Stormagt, der fra Petersborg efterhaanden udstrakte sin Indflydelse over det hele europæiske Statssystem. Fra nu af kunde Danmark ikke længere lade sig nøie med at følge de Begivenheder, der tildroge sig paa det nærmeste lille Omraade og saa at sige paa dets Grændser, man maatte i Kjøbenhavn holde et vaagent Øie med, hvad der foregik i Europa, og det var ikke længere tilstrækkeligt ved enkelte Leiligheder og for bestemte Anliggender at udsende Gesandtskaber, man maatte stadigt følge de vigtigste Landes Politik og søge at forudsee den ved paa Stedet selv at iagttage deres indre Udvikling. Paa den anden Side vare de nordiske Hoffer efterhaanden blevne en ny Kampplads for de 2 Vestmagter, paa hvilken de kæmpede med hinanden om Overvægten, thi Erindringen om, hvad Sverige havde været og muligvis igjen kunde blive, Erkjendelsen af, hvad Rusland allerede var og utvivlsomt vilde udvikle sig til, og den store Betydning for Verdenshandelen, som Østersøen frembød, vare mægtige Bevæggrunde for England og Frankrig til ikke længere at betragte Forholdene i Norden med Ligegyldighed. Endelig arbeidede den preussiske Stat allerede paa at bryde sig sin mægtige Bane og man begyndte at ane i Wien, at der ved

Østersøens Kyst opvoxede en farlig Medbeiler til Herredømmet over Tydskland.

Saaledes saae Danmark sig fra sin tidligere Tilbagetrukkethed hurtigt hensat midt i det urolige diplomatiske Liv, der bevægede Europa i det 17de og 18de Aarhundrede, og det blev saameget mere nødvendigt for den danske Regering at følge de idelig vexlende politiske Combinationer med ængstelig Opmærksomhed, som den siden 1720 var beskjæftiget med den store Opgave at samle hele Halvøen indtil Elben under den danske Krone og stadigt maatte frygte for, at Gottorperne, der stode Sveriges og Ruslands Throner saa nær, skulde faae Evne, som de havde Villie, til at forstyrre dette Værk.

Denne diplomatiske Virksomhed laae ikke for den danske Adel og allerede før Enevoldsmagtens Indførelse var den derfor ogsaa for en stor Deel gaaet over i Andres Hænder. Manglede end undertiden hverken Kundskaber eller Begavelse, saa fattedes dog saagodt som altid det mere omfattende Blik og den almindeligere sociale Dannelse, der kun naaes i større Forhold, thi medens den svenske Adel ligefra det 17de Aarhundredes Begyndelse havde benyttet den rige Leilighed, som tilbød sig for den til at tumle sig om udenfor Sverige, og saaledes havde erhvervet sig mange af de fornødne Egenskaber til den diplomatiske Virksomhed, havde den danske Adel derimod i Reglen siddet hjemme og var hverken ved Familieforbindelser knyttet til Udlandet eller havde ved et tilstrækkelig langt Ophold udenfor Landets Grændser vundet Kjendskab til fremmede Forhold og Personer. Dersom den diplomatiske Tjeneste havde været organiseret saaledes, at man paa underordnede Poster efterhaanden kunde udvikle sig til at beklæde de høiere, vilde disse Mangler lettere have kunnet afhjælpes, men heller

ikke dette var dengang Tilfældet[1]). Af disse Grunde egnede den danske Adel sig saaledes i Almindelighed ikke ret til den diplomatiske Tjeneste og i Virkeligheden attraaede den heller ikke at vinde Ansættelse i Udlandet. Navnlig viste dette sig i det 18de Aarhundrede og især med Hensyn til de fjernere Poster. Det var langt behageligere at leve paa sine Godser eller gjøre lidt Hoftjeneste end at paatage sig et diplomatisk Embede, men skjøndt man saaledes hverken vilde eller kunde modtage èn saadan Ansættelse, undlod man dog ikke at fremstille sig som tilsidesat for Yndlinger og Fremmede og i Hemmelighed beklagede man sig bittert over Regeringens formeentlige Uretfærdighed[2]).

Det er denne Vanskelighed ved at finde passende Personligheder i Landet selv, som tildels maa undskylde den danske Regering, naar den ofte fik Udseende af at vise altfor stor Gjæstfrihed mod de Fremmede og at foretrække dem for Landets egne Børn. I Virkeligheden vragede den dog neppe dygtige indenlandske Kræfter, selv ikke om de maatte søges udenfor den priviligerede Classe, og Danmarks Historie i den sidste Halvdeel af det 17de og i det 18de Aarhundrede frembyder ikke faae Exempler paa Uadelige, som ved deres Dygtighed have været istand til at hæve sig op endog til de høieste Stillinger[3]). Men som Betingelserne for Dan-

---

[1]) See Grev v. d. Ostens Gesandtskaber i Nyt Hist. Tidsskr. 3 R. 1 Bd. pag. 475—76.

[2]) I et Privatbrev af 29 Dec. 1764 skriver Overjægermester C. C. Gram til J. O. Schack (Rathlov): »notre nation que l'on n'accuse déjà que trop qu'ils ne veulent servir qu'à leur fantaisie, pour ne pas dire, qu'ils n'aiment pas à servir du tout, aimant mieux faire les gentiliers à la campagne, et qui malgré cela se plaignent, qu'on ne veut pas les employer.

[3]) Foruden Griffenfeldt, hvis Skjæbne neppe har noget Sidestykke andetsteds, kan her som Exempler, hentede særligen fra den diplomatiske Tjeneste, nævnes Meyerkrone, Lovenørn, Grüner o. s. v.

nelsen dengang vare, kunde man kun ufuldstændigt rekrutere den høiere Embedsstand blandt Middelklassen, og saaledes var det da ret forklarligt, at man tog sin Tilflugt til fremmede Kræfter. At denne Tilstand medførte store Misligheder og at det danske Folk ikke kunde Andet end maatte føle sig ydmyget ved at see sine vigtigste Anliggender styres af Fremmede, var Noget, som de dygtigere af disse meget godt indsaae, og navnlig den ældre Bernstorff sparede derfor ingen Møie for at finde Danske, som han kunde anvende i Statstjenesten[1]).

Men det er desuden en stor Vildfarelse, hvis man troer, at den stærke Indvandring af Tydske, der naaede sit Høidepunkt her i Landet under Christian d. 6te og Frederik d. 5te, kun tilførte os udulige og uværdige Lykkesøgere, hvis Formaal alene var at drage saa Meget som muligt til sig af Æresbevisninger og Gods og forresten ingen Interesse følte for Land og Folk. Tvertimod tilhørte ikke faae af dem anselige Slægter[2]), og naar de forlode deres Hjem, var det kun, fordi de ikke der kunde finde Anvendelse for deres

---

[1]) Imellem Gesandterne i hans Ministertid finde vi derfor ogsaa Rosenkrands, Wind, Juel, Sehested-Juel, Wedel-Frys, foruden Ranzau, Reventlow, Ahlefeldt o. s. v. Hvor ivrig B. var, naar han troede at kunne vinde en Dansk for Tjenesten, sees f. Ex. af hans Brev af 26 Aug. 1752 til Wedel-Frys, hvoraf Halvdelen er rettet til Grevinden, hvis Indflydelse han kjendte og som han søger at vinde for sit Forslag. At han ogsaa paa andre Gebeter stadigt søgte at anvende Danske, sees bl. A. af Gosch: Udsigt over Danmarks zoologiske Litteratur 2 Afd. pag. 437, der med Hensyn til den Niebuhr'ske Expedition til Arabien berigtiger J. Møllers Feiltagelse i Mnemosyne IV pag. 100.

[2]) En Statskalender fra Midten af forrige Aarhundrede indeholder saaledes, foruden Navne, der allerede vare eller senere ere blevne nationale, Medlemmer af Familierne Stolberg, Ysenborg-Büdingen, Hohenlohe, Reuss, Fürstenstein, Asseburg, Lynar, Gleichen, Castell, Woyda, Massow, Schleinitz, Beust, Nostiz o. s. v.

Kræfter eller fordi de ønskede en større Virkekreds end den, som det lille Fyrstendømme, hvori de vare fødte, kunde byde dem. Danmark maatte naturligen udøve en ikke ringe Tiltrækning paa dem, ikke blot fordi de kunde vente sig en venlig Modtagelse af Regeringen, men ogsaa fordi det var en gammel og anseet Stat, fordi Forholdene der ikke vare altfor vidt forskjellige fra, hvad de vare vante til hjemmefra, og endelig fordi Danmark var et strengt protestantisk Land. Dette sidste Hensyn havde dengang en meget betydelig Vægt og for os, der ere saa stærkt paavirkede af Nationalitetsideen og dens forbindende Kraft, falder det vanskeligt tilfulde at kunne sætte os ind i, hvormeget nærmere en luthersk Tydsker dengang følte sig at staae det lutherske Danmark end et catholsk eller vel endog et calvinistisk tydsk Land. Det religiøse Fællesskab var endnu i det 18de Aarhundrede i Virkeligheden for mangen tydsk Protestant et langt fastere Baand end det ubestemte Landsmandskab.

Ganske vist besad kun altfor mange af de Indvandrede de daarlige Egenskaber, som man ofte har tillagt dem alle, men denne Categorie havde en afgjort Forkjærlighed for Hoftjenesten og Hæren, hvorimod de, der indtraadte i den civile Embedstjeneste, i Reglen vare dygtige og hæderlige Mænd og navnlig gjælder dette om dem, der ansattes i Diplomatiet, thi Rosenkrands, Schulin og Bernstorff lode sig ikke nøie med udulige Agenter. Det danske Diplomaties Dygtighed var derfor ogsaa i det 18de Aarhundrede almindelig anerkjendt og stod ikke tilbage for noget andet Lands, og ligesaa lidt lode disse Fremmede det i Reglen mangle paa Troskab mod den Regering, de tjente, eller paa Iver for at udføre de dem betroede Hverv. Diplomatiet var dengang meget forskjelligt fra hvad det nu er; det var ikke en Repræsentation af Staten men af Fyrsten, Politiken var dyna-

stisk, ikke national, og af denne Grund og da de sociale Forbindelser mellem Landene forholdsmæssigt vare faae, kunde Forretningerne meget godt udføres af en dygtig Udlænding. Men hvad der derimod efter Sagens Natur i Reglen ikke kunde ventes hos en saadan, var den fuldstændige Kjendskab til Landets Ressourcer og til Folkets Charakteer, og dernæst fremfor Alt den Følelse af Solidaritet med Landet, som tilfulde kun kan være tilstede, naar den Paagjældende ved sin Fortid og sin Fremtid er fast knyttet til dets Skjæbne. Den samme Forskjel, der trods alle fortrinlige Egenskaber altid adskiller en fremmed Feltherre og Leietropper fra en national General og Hær, gjør sig ikke mindre i Diplomatiet gjældende imellem en Fremmed og en Indlænding. Under sædvanlige Forhold falder vel i Reglen den personlige Interesse sammen med Statens, men i Ulykken eller naar det gjælder om at forberede, hvad der først om lang Tid kan fuldendes, eller at opgive en øieblikkelig Udsigt til Fordeel for at spare Fremtidens Chancer, tør man ikke altid regne paa at finde den fornødne Resignation hos den, hvem denne Fremtid ikke vedrører. Det er denne Mangel, som i større eller mindre Grad maatte fremtræde hos disse Fremmede med ganske enkelte Undtagelser, blandt hvilke Bernstorff indtager den første Plads, baade fordi hans ophøiede Charakteer satte ham et ædlere Maal og fordi han definitivt havde valgt Danmark til sit Fædreland. Forresten havde Systemet ogsaa andre Mangler, men de traadte først senere frem, da Forholdene gjorde det nødvendigt alene at bruge Landets egne Børn i disse Stillinger, thi det viste sig da kun altfor meget, hvorledes al Tradition og Forudsætning manglede i den Kreds, i hvilken Regeringen var henviist til at søge sine diplomatiske Embedsmænd.

1.

Blandt de Tydske, der i det 18de Aarhundrede stod i dansk Tjeneste, indtager Lynar en fremragende Plads baade paa Grund af Vigtigheden af de Embeder og diplomatiske Sendelser, der bleve ham betroede, og ved sin hele udprægede Personlighed. Men naar han har været almindelig bekjendt, længe for Asseburg blev dragen frem af Forglemmelsen ved Varnhagen von Ense, og naar han har fundet meer end een velvillig Biograph, medens J. H. E. Bernstorff endnu kun ufuldstændig kjendes, skylder han vistnok dette Fortrin mindre sit eget Værd end den Omstændighed, at hans vigtigste Depescher, hvad der dengang var sjeldent, bekjendtgjordes kort efter hans Død, og at en bekjendt og frugtbar tydsk Litteratus, Büsching, i en Række Aar havde hørt til hans Husstand som Hovmester for hans Søn. Allerede fra Slutningen af det forrige Aarhundrede har der derfor i Tydskland samlet sig en heel Litteratur om hans Navn, og den forøges endnu bestandig[1]). Her i Danmark har man derimod taget langt mindre Notits af ham, uagtet han i flere end een Henseende har Krav paa vor Opmærksomhed. Thi foruden at hans Missioner frembyde en stor historisk Interesse, er han ogsaa med sine gode og slette Egenskaber netop en fortrinlig Repræsentant for de omtalte tydske Diplomater i dansk Tjeneste. Han var desuden Bernstorffs Medbeiler, og denne har neppe fundet nogen strængere Dommer end Lynar, der med stor Kunst har forstaaet i sine

---

[1]) De vigtigste af disse Skrifter ere: 1) Des weiland Grafen R. F. zu Lynar hinterlassene Staatsschriften, Zwei Bände, Hamburg, 1793; 2) Lebensgeschichte des Grafen R. F. zu Lynar i Büschings Beiträge zur Lebensgeschichte denkwürdiger Personen, Halle, 1786, IV Band; 3) R. F. zu Lynar von Jansen, Oldenburg 1873, cfr. pag. 3—4, hvor nogle flere mindre Skrifter af Büsching og Andre findes opregnede.

Skrifter og Breve ligesom i Forbigaaende at lade indflyde Bemærkninger, som maatte bibringe Efterverdenen en ugunstig Mening om Ministeren og vække Mistro til hans Charakteer. Hvad Betydning der kan tillægges disse Antydninger, maa naturligvis væsentlig afhænge af det Lys, hvori Lynars egen Charakteer og Paalidelighed stille sig for os.

Rochus Friederich, Greve af Lynar, var næstældste Søn af en meget anseet Godseierfamilie i det chursachsiske Nedre-Lausitz, der var af italiensk Oprindelse og som endnu blomstrer i Preussen, hvor den i den seneste Tid har erholdt fyrstelig Værdighed. Han var født 1708 og blev opdragen sammen med Sønnen af Grev Heinrich d. 24de af Reuss-Plauen, hvilken Sidstes Datter han senere ægtede. Det lille reussiske Hof var dengang bekjendt i Tydskland for den Aandrighed og Belevenhed, som herskede ved det, og den unge, baade i aandelig og legemlig Henseende rigt begavede Lynar udmærkede sig i høi Grad ved begge disse Fortrin. Da han var bleven voxen, gjorde han omhyggelige Studier i Jena og Halle, hvor han yderligere styrkedes i de pietistiske Anskuelser, der fra P. J. Spener og A. H. Franke havde udbredt sig over en stor Deel af Nordtydskland og navnlig ogsaa vare gjældende ved Hoffet i Køstritz. Efter at have fuldendt sine Studier, der særlig omfattede Historie. Politik og de gamle Sprog, foretog han 1730 med sin Svoger, den svenske Geheimeraad Grev Putbus, en Reise gjennem Danmark til Sverige, hvor han bivaanede Rigsdagens Aabning 1731, og derpaa tiltraadte han en længere Udenlandsreise i Europa indtil 1733. Den ældre Grev Reuss opholdt sig paa den Tid i Danmark, hvor han nød stor Anseelse, og det var paa hans Raad, at Lynar, efter at have tilendebragt sin Reise, besluttede sig til at ledsage sin Pleiebroder til Kjøbenhavn, hvor de fandt en velvillig Mod-

tagelse og foreløbig udnævntes til Kammerherrer[1]). Efter i det følgende Aar at have udført en lille Mission til Ostfriesland i et kongeligt Familieanliggende, udnævntes han 1735 til Gesandt i Sverige, hvor han tilbragte de fem følgende Aar.

Forholdet mellem de to Lande havde væsentlig forbedret sig efter Frihedens Indførelse i Sverige og under Rosenkrands' og Horns besindige Styrelse. Begge Regeringer indsaae, at der ikke længere var nogen Grund til Fjendskab mellem Staterne nu, da Danmark havde opgivet Tanken om at tilbageerobre de skaanske Provindser, og at, langt hellere end at svække hinanden ved indbyrdes Kiv, burde man støtte hinanden mod den fælles Fare, hvormed Rusland truede begge. Ogsaa hos Befolkningerne viste der sig en kjendelig Forandring til det Bedre; da Nationalhadet ikke længere kunstigt næredes ovenfra, tabte det sig efterhaanden, og i det egentlige Sverige forsvandt det næsten ganske ligeoverfor det nyere og langt heftigere Had, som man siden 1719 nærede imod Rusland. Kun det svenske Hof bevarede sin gamle Tænkemaade med Hensyn til Danmark, men det manglede Magten til at kunne tilfredsstille sit Had og sin urolige Ærgjerrighed.

Lynar var vel skikket til Gesandtskabsposten i Stockholm. Hans Reise i 1731 og hans Familieforbindelser havde givet ham et ganske godt Indblik i den svenske Partistilling og som alle politisk udviklede Fremmede, der uden Fordom

[1]) Efter J. Møllers Mnemosyne, III pag. 54 tillagdes der Lynar allerede i det følgende Aar en aarlig Gage af 4000 Rbd., skjøndt uden fast Ansættelse. Nærmest synes han at have været brugt til oeconomiske Arbeider, Indretningen af den nye Bank og Foranstaltninger for at fremme Handelen og Skibsfarten. Den yngre Grev Reuss (den 6te) blev siden Amtmand i Sorø og Overhofmester ved Academiet.

betragtede de nordiske Rigers Stilling, forundrede han sig over, at «medens alle andre Hoffer i Europa neppe toge Feil med Hensyn til deres egne Interesser, saa havde Danmark og Sverige aldrig forstaaet deres»[1]). Han kunde derfor med fuld Overbevisning arbeide paa at fremme et bedre og oprigtigere Venskabsforhold mellem Landene end det, der allerede bestod. Thi om man end ikke længere var Fiender, saa var man dog heller ikke saa ærlige Venner, at den ene uden Skinsyge kunde see paa, at den anden udviklede sin Magt. Sverige ønskede ganske vist ikke, at Rusland ved Hjælp af det gottorpske Krav paa Slesvig skulde bringe Danmark i Afhængighed, men den svenske Regering havde dog Intet imod, at dette Spørgsmaal vedblev at tynge paa Danmark, og hvad den danske Regering angik, maatte den endnu stedse frygte for, at Carl Frederik dog tilsidst skulde bestige Sveriges Throne og med Carl den 12tes Krone tillige arve hans Enevoldsmagt. Var da ikke under disse Omstændigheder Rusland en gavnlig Modvægt, der kunde sikkre Norden mod en Gjentagelse af Sveriges militære Suprematie? Var Rusland end en Fare, der ogsaa truede Danmark, saa laae dog Sverige nærmest udsat for Angreb og saalænge det ikke bukkede under i Kampen, dannede det en beskyttende Vold for Danmark. Hvorfor skulde da Danmark udsætte sig for den dobbelte Fare, der vilde følge først af en Krig med en overlegen Fjende og senere af en Forandring af Magtforholdene i Norden, hvorved Sverige kunde gienvinde sin tidligere Overmagt? Aaret før Lynar gik til Sverige, havde vel Sehested[2]) den 24de Septbr. 1734 undertegnet et Forsvars-

[1]) See Staatschr. I pag. 93—94, 229.

[2]) Geheimeraad C. Sehested var Ambassador i Sverige fra Mai 1734 til Marts 1735. — Lynar charakteriserer ham i Staatsschr. I pag. 158 som «bon vieillard, auteur du ridicule manifeste contre le roi Charles XII après la bataille de Pultava».

forbund, hvorved de to Stater giensidig garanterede hinanden deres Besiddelser, altsaa ogsaa Slesvig, og tilsagde hinanden en Krigshjælp af 8000 Mand og 6 Krigsskibe. Men Lynar saae dog heri ikke noget Bevis for, at Sverige skulde have opgivet sin tidligere Mistro, men tvertimod netop en Virkning af denne, idet den svenske Regjering kun havde handlet af Frygt for, at den Traktat, som under 26de Mai 1732 var bleven afsluttet mellem Danmark og Rusland, skulde medføre en nærmere Forbindelse mellem disse to Lande, der kunde blive farlig for Sverige[1]).

Saaledes stode altsaa Sagerne, da Lynar i August 1735 sendtes til Stockholm, og hans Hverv indskrænkede sig til at udvikle det gode Forhold i Almindelighed, uden at der gaves ham noget særligt Ærinde. Navnlig tænkte man dengang endnu slet ikke i Kjøbenhavn paa den Mulighed, at den nordiske Unionstanke saa snart paany skulde træde i Forgrunden.

Det var betydningsfulde Aar, som Lynar tilbragte i den svenske Hovedstad. Han udnævntes netop samme Dag, som Horn undertegnede den russiske Traktat, der blev Anledning til Møssernes Fald, og da han i 1740 forlod Stockholm, kunde den ulykkelige finske Krig betragtes som uundgaaelig. I disse 5 Aar afgjordes Frihedstidens Skjæbne, thi fra det Øieblik af, da Horns forsigtige Politik fortrængtes af Hatternes ubesindige Krigslyst og fordærvelige Finantspolitik, var det kun et Tidsspørgsmaal, naar «Folkeværldets Misbrug skulde føre Enevældet tilbage, paa samme Maade som i sin Tid Enevældets Misbrug havde fremkaldt Folkeværldet[2])». At dette tidligere eller sildigere vilde skee, an-

---

[1]) See Staatsschr. I pag. 157—58.

[2]) Sammesteds pag. 210.

saae han allerede 1731 for rimeligt[1]), men fra 1738 nærede han ingensomhelst Tvivl om, at en Regjeringsforandring maatte foregaae, «saasnart en dygtig, modig og af Tropperne elsket Konge besteg Thronen»[2]).

Den danske Regerings Stilling til Partistriden var klar. Den ønskede, at den bestaaende Statsorden skulde opretholdes, fordi det gode Forhold mellem de to Lande væsentlig deraf afhang, den ønskede, at Sverige vilde bevare Freden med Rusland, fordi den ligesaameget frygtede Svenskernes Seier som deres Nederlag, og den ønskede endelig, at Horn maatte forblive i Spidsen for Regeringen, fordi han repræsenterede baade Friheden og Freden. Lynar sluttede sig derfor nøie til Horn, hvis udmærkede Egenskaber han ydede fuld Retfærdighed. Sehested havde i sin Tid skrevet om Cancellipræsidenten: «det er svært at finde Mage til en saadan Mand som Horn er, og hver Svensk bør takke Gud for den Dygtighed, med hvilken han leder de udenrigske Anliggender», og Lynars Dom om ham er ikke mindre anerkjendende, idet han siger, at «der ikke i Sverige fandtes Nogen, der var saa kyndig, forstandig, dygtig, fast og paa samme Tid saa uinteresseret som Horn»[3]).

---

[1]) See Staatsschr. I pag. 26

[2]) Sammesteds pag. 210.

[3]) See réflexions sur la situation avant la diète de 1738 i Staatsschr. I, pag. 88. I relation de la diète 1738, saaledes som den er trykt i Staatsschr. I, ere Udtrykkene om Horn meget mere reserverede, see saaledes pag. 98 og 180, men i den oprindelige Rapport til den danske Regering, som er dateret d. 2den—13de Juni 1739, er dette ikke Tilfældet, idet han der udtaler sig med samme Varme om Horn efter dennes Fald som før dette. Fryxell i Berättelser ur svenska Historien, 34 D. pag. 219—20, oplyser Sammenhængen hermed. Den i Statsschr. optagne Relation er trykt efter en Afskrift, som Lynar 1780 paa Gustav den 3dies Begjæring tilstillede denne, og hvori han havde foretaget nogle Forandringer i den oprindelige Text for ikke ved altfor stærk Roes over Horn og

Forholdet mellem ham og Cancellipræsidenten antog endog en saa fortrolig Charakteer, at det blev et af Anklagepunkterne, som Horns Fjender fremførte i det hemmelige Udvalg i Rigsdagen 1738, at Cancellipræsidenten skulde have røbet vigtige Statshemmeligheder for den danske Gesandt. Der sigtedes hermed til de Forhandlinger, som Sverige førte med Frankrig, men med den danske Regerings Samtykke kunde Lynar ved denne Lejlighed komme Horn til Hjælp. Han gjorde denne et Besøg, og i Overværelse af flere Medlemmer af Udvalget, der var tilstæde ligesom ved et Tilfælde, erklærede han paa sit Æresord, at den fremførte Beskyldning var fuldstændig ubegrundet[1]). Ligesaa bestemt var Lynars Dom om Gyllenborg og de andre Hatter, der, ved Siden af stor og uomtvistelig Begavelse, dog baade fra Charakterens og Besindighedens Side frembød store Mangler, som ikke kunde undgaae hans critiske Blik, og ligesom han i sine Indberetninger ubarmhjertigt skildrede dem med sin skarpe og vittige Pen, saaledes synes han heller ikke at have skaanet dem i sine Samtaler.

Blandt sine Colleger sluttede Lynar sig nærmest til

Daddel over Hatterne at støde Kongen. Ved samme Leilighed gjør Fryxell opmærksom paa en anden Besynderlighed. I det preussiske Geheimearchiv findes en Relation om Rigsdagen 1738, der næsten Ord til andet er overensstemmende med Lynars og bærer samme Dato som dennes, men som er stilet til den preussiske Regering og er undertegnet af dennes daværende Gesandt i Stockholm, Finkenstein. Ligeledes findes der i det sachsiske Archiv en Afskrift, som tillægges den daværende sachsiske Gesandt Walther. Der kan ikke være nogen Tvivl om, at Fryxell har Ret, naar han antager, at Lynar var den virkelige Forfatter, og at Finkenstein har vundet en ufortjent Roes af sin Regering ved at udgive denne Relation for sit Arbeide.

[1]) See Staatsschr. I, pag. 153, cfr. Fryxell 34, pag. 168—69, Malmstrøm: Sveriges politiska Historia från Carl d. 12tes Død till 1772. II, pag. 162.

Bestushew og Finch, fordi Rusland og England havde den samme svenske Politik som Danmark, og uagtet den Førstnævnte ikke var meget sympathetisk og desuden befandt sig i et noget skjævt Forhold til Horn, der «ikke stod tilbage for nogensomhelst anden Svensk i at hade Rusland» [1]), lykkedes det dog Lynar at vinde den tilkommende russiske Storkantslers Venskab saaledes, at det i høi Grad kom ham til Gavn under hans senere Gesandtskab i Petersborg. Mindre heldig var han derimod ligeoverfor det franske Gesandtskab, hvortil Grunden laae dels i den overordentlige Fordringsfuldhed, hvormed de franske Diplomater dengang næsten altid optraadte, men dels og fornemlig i den Politik, som Frankrig fulgte i Sverige. Hvad man vilde i Versailles, var i Sverige at have en Magt, der altid holdt sig rede til paa første Vink at begynde et Felttog i Norden, som kunde understøtte de franske Operationer under en Krig i Tydskland, og i Forudfølelsen af de Forviklinger, der vilde opstaae i Europa, naar den pragmatiske Sanction ved Keiser Carl den 6tes snart forventede Død skulde staae sin Prøve, anvendte den franske Gesandt Casteja alle Midler for at naae sin Regerings Maal. Horn havde forstaaet under den polske Successionskrig at undgaae de Snarer, som Cardinal Fleurys troløse Politik lagde for Sverige, og han havde endog drevet sin Uafhængighed af Frankrig saavidt, at han havde undertegnet Traktaten af 5te August 1735 med Rusland. Til Straf derfor skulde han nu falde, og Casteja optraadte som den anerkjendte Leder af Hatternes Opposition imod ham. Men Castejas Planer gik videre. Ikke tilfredsstillet med, at Horn blev afløst af Gyllenborg, skjøndt denne var heelt afhængig af Frankrig, arbeidede Casteja ogsaa paa en For-

---

[1]) See Staatsschr. I, pag. 143.

andring af Regeringsformen, fordi en Enevoldskonge havde viist sig at være lettere til at vinde for en krigersk Politik, end det aristokratiske Senat. Dog dette sidste Forsøg mislykkedes, og han kompromitterede sin Stilling ved den Sylva'ske Affaire[1]) saaledes, at han i 1737 maatte afløses af den ikke mindre intrigante men langt dygtigere og forsigtigere St. Séverin d'Aragone.

Den sidste Regeringsakt af Betydning, som Horn foretog, før han i de sidste Dage af 1738 trak sig tilbage fra Styrelsen, var, at han den 10de November undertegnede en Traktat med Frankrig, hvorved denne Magt lovede at betale Sverige en aarlig Subsidie af 300,000 Species i 3 Aar, hvorhos begge Stater forpligtede sig gjensidig til ikke at afslutte nogen Traktat med nogen tredie Magt uden den andens Samtykke. Ved denne sidste Bestemmelse blev Frankrig, som Lynar bemærker[2]), sat istand til at hindre enhver Forbindelse mellem Sverige og England, og Traktaten var i det Hele taget byrdefuldere for Sverige end den ikke ratificerede af 1735, forsaavidt som den udtrykkelig ogsaa hindrede Fornyelsen af allerede bestaaende Traktater med andre Magter, hvortil endnu kom, at den var indgaaet for 10 Aar, medens Traktaten af 1735 kun havde bundet Sverige, saalænge Subsidieforpligtelsen varede. En Slutningsartikel bestemte, at andre Magter skulde kunne tiltræde denne Traktat. Hermed tænktes særligen paa Danmark, thi Frankrig haabede ogsaa at kunne drage dette Land ind i sine Interesser og saaledes at skabe et fast Forbund mellem de to nordiske Kongeriger, som den franske Politik kunde bruge til sine Planer, og Sverige, der allerede brændte af Krigs-

---

[1]) See Staatsschr. I, pag. 148—49, cfr. Fryxell 34, pag. 76—78.
[2]) See Staatsschr. I, pag. 150—55.

lyst mod Rusland, ønskede at sikkre sig Danmarks Understøttelse eller idetmindste Neutralitet under den forestaaende Krig. — Forhandlingerne om Danmarks Tiltrædelse til den fransk-svenske Traktat fortes imidlertid ikke i Stockholm, men i Kjøbenhavn, hvor den franske Gesandt, Grev Chavigny, allerede længe havde arbeidet paa at forberede en saadan Forening i den danske Udenrigspolitik.

Hidtil havde Danmarks Hovedalliance stadigt været den engelske, og kun gjennem England var Danmark kommen i Forbindelse med Frankrig, saalænge de to Vestmagter havde været allierede i Ludvig den 15des Mindreaarighed. Men efterhaanden var den danske Regering bleven mindre tilfreds med den engelske Alliance. Danmark havde aldrig ganske kunnet forvinde sit Nag til England, fordi man fornemlig tilskrev denne Magt, at der ikke var vundet større Fordele i Frederiksborgfreden. Denne Bitterhed forøgedes idelig ved den irriterende Følelse af de Ydmygelser, som den hensynsløse engelske Regering tilføiede sine Allierede, og af den selviske Politik, som den altid fulgte ligeoverfor dem. Danmark kunde aldrig haabe paa ved Englands Hjælp at vinde nogen ny Fordeel, og om denne Stat end i Nødstilfælde vilde vise sig beredt til at optræde til Fordeel for Ligevægten i Østersøen, saa var det dog tillige sikkert, at den ikke vilde gjøre det i et videre Omfang, end dens egen Interesse fordrede det, og af hvad Grund skulde man da binde sig til England, naar man dog ikke vandt Andet derved, end hvad denne Stat ogsaa uden Traktat for sin egen Skyld vilde gjøre? Til Søes tyranniserede de engelske Krigsskibe den danske Handel ligesaa overmodigt som andre Staters, og selv med Subsidierne, som spillede en saa stor og sørgelig Rolle i Nordens daværende Politik, var England langtfra saa rundhaandet som Frankrig. Rosen-

krands havde derfor ogsaa gjentagne Gange med stor Styrke beklaget sig i London over de engelske Overgreb[1]), men han havde dog holdt fast ved den engelske Alliance, fordi han ansaae Forbindelsen med Sømagterne for nødvendig for Danmark, og Christian den 6te havde vænnet sig til dette politiske System. Saaledes var da Forbindelsen bleven fornyet ved en Alliance- og Subsidietraktat, der den 19de September 1734 afsluttedes for et Tidsrum af 3 Aar[2]).

Men i 1738 var Stillingen forandret. Endnu sad vel Rosenkrands i Conseillet, men Schulin, der styrede Udenrigsministeriet og besad hele Kongens Tillid, var mere tilbøielig til at lytte til Frankrig, en Stemning, som i det Hele synes at have været deelt af den yngre Slægt, der ønskede større Bevægelse i Politiken. Ogsaa Lynar lader til at have hældet til denne Anskuelse, skjøndt han mærkeligt nok altid af den franske Regering ansaaes for at være engelsksindet. Først (1737) anbefaler han den franske Alliance nærmest af Hensyn til de rigeligere Subsidier, «eftersom Kongen af alle Kræfter bestræber sig for ret at bringe Landet i Opkomst ved en blomstrende Commercium og ved andre indre Forbedringer, hvortil der behoves Penge»[3]), men senere (1741) «fordi Danmark kun ved en Forbindelse med mere virksomme Magter vilde opnaae Fordele, som det hverken kunde vente af sine egne Kræfter eller af Forbindelsen med England»[4]). — Traktaten med England var desuden udløben i 1737[5]), og man havde saaledes frie

---

[1]) See Mnemosyne III, pag. 373—77.

[2]) See Mnemosyne II, pag. 144.

[3]) See Staatsschr. I, pag. 69.

[4]) See Staatsschr. I, pag. 226.

[5]) Mærkeligt nok siger Kongen i sit Brev 6te Jan. 1739 til Schulin det Modsatte, see Mnemos. III, pag. CLXXXI, men ligesom Lynar i Staatsschr. I, pag. 69 udtrykkelig erklærer Traktaten for at være

Hænder. Men endelig syntes et Tilfælde at skulle gjøre Udslaget til Fordeel for det franske Cabinet, idet der i Løbet af 1738 opstod en betænkelig Conflikt mellem Danmark og Hannover i Anledning af Amtet Steinhorst, hvortil begge Stater ansaae sig for berettigede. Danmark havde taget Landet i Besiddelse, men hannoveranske Soldater fordreve den danske Besætning, og dette Sammenstød var ikke gaaet af uden Blodsudgydelse[1]). Den danske Regering tog Sagen meget alvorligt og begjærede Sveriges bona officia, eventuelt den i Traktaten af 1734 stipulerede Krigshjælp. Intet kunde komme den svenske Regering beleiligere end denne Meddelelse af Lynar. «Uden at undersøge, om casus foederis var tilstæde og uden at afvente en formelig Requisition, skred det hemmelige Udvalg strax til at designere de Regimenter, der skulde udgjøre Hjælpecorpset, sendte dem Ordre til at holde sig marschfærdige og tilbød endog i fornødent Fald at forøge den stipulerede Hjælp. Hele Hovedstaden gjenlød af Rygterne om den Krig, der skulde udbryde i Tyskland, og en Mængde unge Officerer saae allerede i den deres krigeriske Tilbøieligheder tilfredsstillede og deres Forhaabninger opfyldte» [2]).

Det var saaledes et meget gunstigt Øieblik, da den franske Gesandt i Kjøbenhavn fremlagde sit Forslag til en Subsidietraktat, efter hvis Separatartikel der ufortøvet skulde

---

udløben 1737, saaledes maatte man ogsaa, dersom Kongens Bemærkning skulde være rigtig, antage, at en Fornyelse senere har fundet Sted, thi Traktaten af 1734 var sluttet paa 3 Aar, men en saadan Fornyelse kjendes ikke. Chalmer i «Collection of treaties», London 1790, nævner ingen Traktat mellem Danmark og England, som skulde være indgaaet i Tidsrummet fra 1734 til 1739.

[1]) Det Nærmere om denne iøvrigt ubetydelige Sag sees af G. L. Badens Danmarks Historie, 5te Bind, pag. 425 fgd.

[2]) See Staatsschr. I, pag. 159.

arbeides paa at bringe en Tripelalliance istand mellem Danmark, Frankrig og Sverige. Schulin var villig hertil, og det faldt ham ikke vanskeligt at vinde Kongen derfor, da denne ansaae Krigen med Hannover for overhængende og derfor i høi Grad ønskede at sikkre sig Bundsforvante. Saaledes syntes Alt at føie sig, og Sagen var allerede skreden saa langt frem, at Kongen i Begyndelsen af Januar 1739 kunde udtale sin Glæde over Traktaten, som han betragter som en afgjort Sag[1]). Men nu satte ogsaa England sig i Bevægelse. Dets Gesandt i Kjøbenhavn, Titley, instrueredes til at foreslaae Fornyelsen af den udløbne Subsidietraktat paa fordeelagtige Vilkaar for Danmark[2]), og samtidig viste der sig Udsigt til. at det vilde lykkes J. H. E. Bernstorff, der var kaldt fra sin Post i Regensborg, for at forhandle med den hanoveranske Regering om den steinhorstske Sag, at bringe denne til en tilfredsstillende Afgjørelse. Man havde altid i Kjøbenhavn ønsket at see Sagen endt ved en fredelig Overenskomst, og en saadan kunde neppe ventes af Sveriges bona officia, da denne Magt øiensynlig langt snarere arbeidede paa at give Conflikten saa store Dimensioner, som muligt. Da der nu viste sig en uventet Leilighed til at komme til direkte Forstaaelse med Modparten, greb den danske Regering med Glæde til, og saaledes afgjordes da det steinhorstske Spørgsmaal paa hæderlige Betingelser ved en Convention, der undertegnedes i Hannover den 5te Marts 1739, og 9 Dage efter fornyedes Alliancetraktaten mellem Danmark og England paa 3 Aar.

Det var en stor Skuffelse for den svenske Regering, der gjerne havde seet, at Danmark brød med England paa

---

[1]) See Kongens Breve til Schulin af 6te og 7de Jan. 1739; Mnemos. III, pag. CLXXX—XXXII.

[2]) See Malmstrøm l. c., pag. 195.

en saadan Maade, at det nødtes til at kaste sig i Armene paa den fransk-svenske Alliance og modtage de Vilkaar, denne maatte ville opstille. Gyllenborg gav uforbeholdent sin Misfornøielse Luft, og Lynar hjalp sig, saagodt han kunde, med at skyde Skylden paa «Chavignys utilstrækkelige Instruktioner»[1]. Derimod synes det, at den franske Regering tog Sagen roligere, og formodentlig var den ret vel tilfreds med, at der ikke saa kort før et Thronskifte i Wien udbrød en Krig i Norden, der kunde forstyrre alle dens Combinationer. Da Chavigny i Juli 1739 afløstes af le Maire, forlod han derfor Danmark med alle Tegn paa Kongens Naade og i den velvilligste Stemning, fuld af Haab om, at det ikke skulde vare længe, før Alliancen vilde komme istand. Ogsaa i Sverige forvandt man efterhaanden den første Ærgrelse, og det var paa denne Tid, at Tanken om at vælge Kronprinds Frederik til Thronfolger traadte bestemtere frem.

Hvad der foregik i dette Spørgsmaal under Lynars Gesandtskab var imidlertid kun lidet. I en Depesche af 12te Mai 1739 indberettede han, at Successionssagen havde været bragt paa Bane under sidste Rigsdag, navnlig ogsaa i det hemmelige Udvalg, og at der hos det herskende Parti syntes at være nogen Stemning for at tilbyde den danske Kronprinds Thronen. Det var derfor blevet overdraget C. G. Tessin, der skulde gaae som overordentlig Ambassadør til Frankrig, at søge at vinde Cardinal Fleury, der hidtil havde hældet til Prindsen af Birkenfelds Side, for denne Afgjørelse, og paa Gjennemreisen skulde han tillige udforske det danske Hofs Anskuelser derom. — Schulins Svar af 30te Mai afviste ikke Ideen, som tvertimod sagdes at have «tildraget sig

[1]) See Staatsschr. I, pag. 160.

Kongens særdeles Opmærksomhed», og det paalagdes derfor Lynar at benytte enhver Leilighed til at styrke disse fordeelagtige Tanker, men tillige om muligt hellere at lede dem hen paa Kong Christians egen Person.

Men herved blev det ogsaa foreløbigt. Paa sit Besøg i Kjøbenhavn, hvorom der senere skal tales, berørte Tessin ikke med et Ord Thronfølgesagen[1]), og det er fuldkommen ubegrundet, naar det har været paastaaet[2]), at Frankrig allerede under Forhandlingerne i 1738 skulde have tilbudt Danmark at virke for Kronprindsens Valg. Hvor lidet ivrig Kong Christian personlig var for Sagen, viser sig deraf, at han i 1743 skriver, at han «lige fra Begyndelsen af havde declareret, at han vilde være tilfreds med hvilkensomhelst de valgte, naar det kun ikke blev en holsteensk Prinds»[3]), og hvor lidet der var foretaget fra dansk Side for at fremme Sagen, fremgaaer af, at Lynar 1741 kunde sige, at han «ikke havde hørt Noget om, at man beskjæftigede sig me-

---

[1]) Kun udtalte Tessin i sin Samtale med Kongen, at Svenskerne vare «ganske detacherede fra Hertugen af Holsten, som nu havde det russiske Blod i sig».

[2]) Dette berettes af den mecklenborgske Gesandt Køppen i hans anecdotes de la révolution de Stockholm arrivée à la diète de 1738 i Büschings Magazin, XV Band, med det besynderlige Tillæg, at Lynar paa Frankrigs Raad strax efter Rigsdagens Slutning havde forlangt af den franske Regering, at en saadan Ordning af Successionsspørgsmaalet skulde lægges til Grund for den nye Alliance mellem Danmark og Sverige. Lynar har senere udtrykkelig benægtet Rigtigheden af denne Beretning, see Büschings Beiträge zur Lebensgeschichte osv., IV Band, pag. 83. Angaaende Køppens Anekdoters Værd som historisk Kilde bemærker iøvrigt Fryxell, 34, pag. 220, at de i Enkelthederne ikke ere paalidelige, da Forfatteren i 1741 saae sig nødt til at opbrænde sine Optegnelser af Frygt for, at de skulde falde i Hatternes Hænder, og derfor væsentlig maatte skrive efter Erindringen.

[3]) See den vigtige Opsats af Kongen, der er trykt i Mnemosyne II, pag. 166—174.

get med Thronledigheden i Sverige og med hvem der skulde blive den nuværende Konges Efterfølger, og dog var det en Begivenhed, som ikke var meget fjern, og hvoraf Danmarks Sikkerhed vel engang kunde komme til at afhænge. Det vilde derfor efter hans Mening være rigtigt, om man i Tide tænkte derpaa»[1]).

Lynar ønskede et godt Forhold til Sverige, men kun et fast Forbund, ingen politisk Union. I to udførlige Aktstykker, en Indberetning til Kongen af 13de Juni 1739 og en «General-Relation», som han aflagde efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn og som er dateret d. 28de Sept. 1740, udtaler han sig udførligt om Vanskelighederne ved en skandinavisk Union.

Han erkjender, at baade det holsteenske og det hessiske Parti kun havde ringe Udsigter, og at det danske Throncandidatur altsaa alene fandt en Medbeiler i Prindsen af Birkenfeld, der vilde tabe al Betydning, saasnart Frankrig opgav ham. Spørgsmaalet var imidlertid, om det var Svenskernes alvorlige og blivende Mening at indgaae en saadan politisk Union med Danmark-Norge, om dette kunde skee paa antagelige Vilkaar, og endelig om de andre europæiske Stater vilde finde sig i en saa vigtig Forandring af Magtstillingen i Norden.

Med Hensyn til det første Spørgsmaal sætter Lynar kun ringe Lid til Stemningen i Sverige. Han siger, at de Personer, som ville en Union, «ere kun faae, og deres Hensigter vel heller ikke ganske rene», hvortil kommer, at Nationen er «usædvanlig foranderlig», og at man altid er «overordentlig frugtbar paa Projekter», der opgives ligesaa let, som de skabes. Han er ikke engang ganske vis paa,

---

[1]) See Staatsschr. I, pag. 226.

om det Hele ikke muligvis turde være en List for at dysse den danske Regerings Vagtsomhed i Søvn, medens man fuldendte Forberedelserne til en forestaaende Krig, eller et falsk Haab, som foregøgledes den for at vinde dens Alliance eller i alt Fald Neutralitet i en forestaaende Krig med Rusland. «Det lader sig ikke nægte, at den svenske Nation jo er vant til at omgaaes med saa mange Konster og egennyttige Hensigter, at man ikke noksom kan tage sig iagt derfor». Men selv om man virkelig fra svensk Side var oprigtig, maatte Alt komme an paa, hvorledes og paa hvilke Betingelser Foreningen skulde kunne skee. I denne Henseende anfører han tre forskjellige Anskuelser, som vare komne frem. Nogle vilde, at «Sverige skulde vedblive at være en fri Republik[1]) og med Frankrigs Garanti stilles under den danske Krones evige Beskyttelse», Andre ønskede, at Kronen skulde overdrages den danske Kronprinds, dog saaledes at den bestaaende svenske Regeringsform garanteredes af Frankrig, Andre endelig foretrak at tilbyde Kong Christian selv Thronen, men paa det Vilkaar, at Enevældet afskaffedes i Danmark og at Rigerne «sammensmeltedes i een og den samme Regeringsform». Man fordulgte sig imidlertid ikke Vanskeligheden ved denne sidste Ordning, thi «dels fandtes der ikke Stænder i Danmark, dels vilde den danske Konge neppe beslutte sig til at opgive den virkelige Nydelse af den kongelige Magt og Værdighed i to Riger for at jage efter deres Skygge i tre». Forudsat endelig, at disse Vanskeligheder vare overvundne, vilde da ikke endnu større og farligere Hindringer reise sig fra de andre europæiske Mag-

[1]) Saaledes benævnedes stundom Forfatningen i Sverige, ligesom i Polen, uagtet man nominelt havde en Konge. Paa samme Maade charakteriserede Tessin ogsaa Sveriges Forfatning i sin Samtale med Kong Christian.

ters Side, og vilde maaskee ikke den allerstærkeste Modstand i sin Tid reise sig fra Sverige selv? Vilde Frankrig ansee det foreneligt med sine Interesser, at der i Norden dannede sig en mægtig Stat, der maaskee engang kunde ville optræde mod den franske Politik? Hvorledes vilde Rusland optage en saadan Union, hvis Følger i Tidens Løb kunde blive «fatale» for Keiserriget? Vilde Sømagterne roligt see paa, at Østersøen blev et lukket Hav, eller vilde Preussen opgive sine Forhaabninger om at vinde Pommern? Men endelig, om nu end alle disse Vanskeligheder lode sig fjerne, vilde Svenskerne da ogsaa i Længden føle sig tilfredse med en Forening med Danmark-Norge? Vilde det ikke gaae som i Calmarunionens Dage, da Overgreb fra den ene Side og Mistro og krænket Nationalforfængelighed fra den anden Side svækkede istedetfor at styrke, og adskilte istedetfor at forene? Det var disse Betragtninger, som Lynar anstillede for sig selv og for den danske Regering og som, netop fordi han var gjennemtrængt af Overbevisningen om, at de tre nordiske Riger gjensidig trængte til hverandre, bragte ham til at frygte enhver nærmere Forbindelse end en reent folkeretlig[1]).

Medens det saaledes kun gik langsomt med Thronfølgesagen, varede det derimod ikke længe, før Tanken om et Forbund mellem Danmark og Frankrig paany kom frem. I Sommeren 1739 gik C. G. Tessin, som sagt, som Ambassadør til Paris. Han reiste over Kjøbenhavn, hvor han modtoges med den største Forekommenhed og han boede hos Kongen paa Hirschholm. Skjøndt dette Besøg ikke, som op-

---

[1]) Lynars Brevvexling i Thronfølgespørgsmaalet er trykt i Geheimearchivets Aarsberetninger, V Binds 3die Hefte, pag. 212—219 cfr. ogsaa Olof Nilsson: «Danmarks uppträdende i den svenska tronföljarefrågan åren 1739—1743», 1 Hefte, Malmø, 1874, pag. 2—10.

rindelig havde været Hensigten, havde nogen egentlig officiel Charakteer, foreslog han dog Kongen, at Danmark og Sverige skulde indgaae et fast Forbund med hinanden og med Frankrig, idet han tilfoiede, at «naar Danmark og Sverige vare enige, kunde de meget godt styre Frankrig», og da Kongen forsigtigt indvendte, at han dog ikke kunde indlade sig paa et saadant Forbund, saalænge Traktaten med England endnu ikke var udloben, svarede Tessin, at det ogsaa kun var Meningen, at Danmark skulde forberede en saadan Traktat ved allerede nu at vedtage en Tilfoielse til den bestaaende Alliancetraktat med Sverige af 1734[1]). Men som sædvanlig var Schulin mindre forsigtig end Kongen og han viste sig ikke alene tilboielig til ufortovet at begynde Forhandlinger med Frankrig men end ogsaa til eventuelt at deeltage i den af Sverige paatænkte Krig med Rusland, paa det Vilkaar, at Danmark skulde have Andeel i det forventede Bytte[2]).

Dennegang skulde Forhandlingerne føres i storste Hemmelighed, saa at England Intet erfarede derom. De to Konger, Ludvig den 15de og Christian den 6te, forhandlede derfor direkte ved Breve de roi à roi, og kun Schulin og J. L. Holstein vare indviede i Sagen, idet Rosenkrands efter Kongens Ordre ikke maatte vide Nogte derom[3]). Det tidligere Udkast lagdes til Grund med en tilkommende Tripelalliance i Udsigt og Frankrig forpligtede sig til en aarlig Subsidie af 400,000 Species, altsaa ¼ mere end Sverige modtog[4]). Ved Slutningen af 1739 var man enig

---

[1]) See om denne interessante Samtale Mnemos. III, pag. CCCVI og VI—VIII samt Staatsschr. I. pag. 160.

[2]) See Malmstrøm l. c. pag. 143.

[3]) See Mnemos. III, pag. CCXIX.

[4]) Sammesteds pag. CCXVIII, XXII, XXV, XXIX—XXX.

om alle Punkter, Traktaten var allerede reenskreven og Coureren ventede kun paa Le Maires Indberetning til sin Regering om, at den var undertegnet, da Alt igjen maatte gaae tilbage. Atter var England, som altid var vel underrettet, i rette Tid kommen paa Spor efter Sagen og rimeligvis bar de svenske Ministres Indiscretion Skylden derfor. Medens man i Kjøbenhavn havde bevaret Hemmeligheden med den største Samvittighedsfuldhed, var den derimod i Stockholm Gjenstand for almindelig Samtale, og Lynar, der hjemmefra aldeles Intet kjendte til Forhandlingerne, overraskede derfor Schulin meget ubehageligt ved at kunne indberette udførligt om Sagen, der, som det viste sig, var ham meddeelt af Grev Carl Sparre, Gyllenborgs Svigerson[1]). Det var under disse Omstændigheder let forklarligt, at Rygtet ogsaa naaede England, og Titley optraadte nu paa en meget nærgaaende og «impertinente» Maade, der ærgrede Kongen, men tillige tvang ham til Erklæringer, som gjorde ham det umuligt at afslutte Traktaten, selv med det Forbehold, at den først skulde træde i Kraft, naar Traktaten med England var udløben[2]).

Efter dette nye, mislykkede Forsøg trak den danske Regering sig tilbage fra det svenske Hof, med Rette misfornøiet med dets Upaalidelighed og ikke utilbøielig til at troe, at denne ubegribelige Indiscretion havde været forsætlig og anlagt paa at tvinge den til aabent at bryde med England. Men jo mere Øieblikket nærmede sig, da Gyllenborg skulde indfrie de krigerske Løfter, ved hvilke han havde ophidset den offentlige Mening i Sverige, desto æng-

---

[1]) See Mnemos. III, pag. CCXXVII, Malmstrom l. c., pag. 245, Tengberg, Bidrag till Historien om Sveriges Krig med Ryssland 1741—1743 I. pag. 97.

[2]) See Mnemos. III, pag. CCXXXI. fgd.

steligere blev han for at finde Bundsforvandte, og desto mere rundhaandet var han i sine Tilbud til Danmark. Han lovede nu Lifland eller Bohuuslehn, og baade han og Carl Sparre talte uforbeholdent med det nye danske Sendebud Grüner om, at Svenskerne af Taknemlighed for Danmarks Hjælp vel kunde beslutte sig til at vælge Kongen eller Kronprindsen til Thronfølger, hvorved de tre nordiske Riger altsaa paany vilde blive forenede. Men alle Gyllenborgs Bestræbelser bleve frugtesløse. Den danske Regering følte sig ikke tiltalt af hans eventyrlige Politik, og den var, baade ved Lynars Rapporter og ved Beretninger af den hessiske General Diemer, der paa den Tid passerede Kjøbenhavn for at vende tilbage til Tydskland, altfor nøie bekjendt med Sveriges virkelige Tilstand, til at den skulde lade sig lokke ind paa en Krig med Rusland. Saaledes blev der da heller ikke dennegang Noget af Forbundet med Frankrig, men Tanken derom vedblev dog at leve, og da Traktaten med England var udløben i 1742, gjorde den danske Politik endelig den saa ofte forberedte Vending. Ved Traktaten af 15de Marts 1742 sluttede Danmark sig foreløbig for 5 Aar til Frankrig, mod Fornyelsen af Garantien for Slesvig, Tilsagnet om Frankrigs ubegrændsede Hjælp i Tilfælde af Angreb og en aarlig Subsidie af 400,000 Species, altsaa paa Betingelser, der vare væsentlig fordeelagtigere end dem, som Frankrig havde tilstaaet Sverige i 1738. I Separatartiklerne var det bestemt, at man ufortøvet skulde arbeide paa en Tripelalliance mellem Danmark, Frankrig og Sverige men, tilføies det, «dersom H. D. M. paa Grund af den nærværende Krig mellem Sverige og Rusland maatte foretrække en simpel Neutralitet for den omtalte Tripelalliance, lover H. M. C. M. sine bona officia for at bevæge Sverige til at forblive neutral ligeoverfor Danmark».

Men længe forinden havde Lynar forladt Stockholm. Allerede i 1737 var det Hensigten at kalde ham hjem men det lykkedes ham dengang ved Hjælp af Horns Intercession at faae Tilladelse til at forblive i Sverige, indtil Rigsdagen var sluttet. Kongen var imidlertid misfornøiet med, at han saaledes havde blandet den svenske Regering ind i Sagen, og i det Hele synes man ikke at have været ganske tilfreds med ham. Kongen anerkjendte hans Flid og Iver, men fandt tillige, at han altid havde «saa mange Konster i Hovedet»[1]), og om hans politiske Forudsigelser bemærkes det noget tørt, at «Udfaldet vil vise, hvorvidt han har truffet det Rette eller ikke, men det godtgjør dog, at han har Lyst til at applicere sig»[2]). Lynars Fordringsfuldhed og idelige Forlangender snart om det hvide Baand, snart angaaende Gageforøgelse og Betaling af Gjæld, stødte ligeledes Kongen[3]), og Schulin synes ikke at have taget ham i Forsvar.

Som ovenfor bemærket, havde Lynar, tildels maaskee mere end nødvendigt, paadraget sig det herskende Partis og det franske Gesandtskabs Fjendskab, man havde ham mistænkt for at have medvirket til, at de franske Forhandlinger i Kjøbenhavn strandede 1739, og i alt Fald var han en altfor indviet og skarpsindig Iagttager, til at man under de daværende Omstændigheder kunde ønske at have ham i Stockholm. Den franske Udenrigsminister Amelot anmodede derfor den danske Regering om, at han maatte blive kaldt tilbage, fordi han «aabent udtalte sig imod de Overenskomster, som Frankrig havde truffet med Sverige»[4]). Ly-

---

[1]) See Mnemos. III, pag. CXXV.
[2]) See Mnemos. III, pag. CXLVIII.
[3]) See Mnemos. III, pag. CXX, XXVI, XLVIII, CCXIV.
[4]) Depesche fra Gesandten i Paris, N. Krabbe Wind, af 9de Nov. 1739.

nar, hvem denne Klage meddeeltes af Schulin, benægtede bestemt at have handlet paa en saa ubesindig Maade, og anvendte alle mulige Midler for at holde sig paa sin Post, tildels endog saadanne, som han strængt taget ikke burde have forsøgt uden sin Regerings Samtykke. Han havde vistnok Ret i at kalde det Hele en «Intrigue» og en «skammelig Bagvadskelse», og det var heller ikke uden Grund, naar han ansaae det for at være en «res pessimi exempli» at kalde en Gesandt tilbage, fordi det behagede en tredie Magt at begjære Saadant. Men Kongen meente, at det kun vilde skade den politiske Stilling at holde en Gesandt i Stockholm, mod hvem baade den svenske og den franske Regering vare uvillig stemte, og at hvor uretfærdig den fremførte Klage end maatte være, vilde Lynars Stilling dog under alle Omstændigheder nu, efter hvad der var skeet, være saa godt som umulig. I Virkeligheden var hans Rappel jo ogsaa allerede forlængst besluttet, og for at bevare Formen blev ikke Amelots Begjæring, men Lynars egen Ansøgning anført som Grund til hans Tilbagekaldelse.

Saaledes forlod Lynar altsaa Stockholm, dog først i Sommeren 1740, anerkjendt for sin Dygtighed, men ikke yndet af ret Mange. Dog lyder Köppens Dom om ham paa, at han var «en meget lærd og en meget brav Mand (galant homme) med stort Talent, blid, venlig, tjenstvillig og arbeidsom, men uagtet alle disse Egenskaber kunde han dog ikke undgaae at blive et Offer for Frankrigs Hævn og det svenske Ministeriums Had»[1]).

---

[1]) Om denne Brevvexling mellem Lynar og Schulin see O. Nilsson l. c., pag. 7—9, og Mnemos. III, pag. CCXXXIII, hvor Kongen som en yderligere Grund til at kalde Lynar tilbage anfører, at det ellers vilde faae Udseende af, at den danske Regering var bange for England.

[2]) Hr. Jansen giver i det tidligere citerede Skrift en gjennemgaaende

2.

Det var saaledes meget langt fra, at Lynars Tilbagekaldelse fra Sverige var skeet i Unaade, og det havde da ogsaa først været Regeringens Hensigt fremdeles at anvende ham i den diplomatiske Tjeneste. Men Gesandtskabsposten i Wien var end ikke dengang saa vel aflagt, at en Mand med Familie kunde leve deraf, og de politiske Forhold i Tydskland bleve snart af den Beskaffenhed, at man maatte opgive Tanken om at forandre Gesandt i Regensburg[1]). Saaledes maatte Lynar da indtil videre bruges i en indenlandsk Post, og efter først i et Par mere underordnede Stillinger at have gjort sig bekjendt med Forretningsforholdene i Holsten, udnævntes han til Cantsler og Regeringspræsident i dette Hertugdømme. Ni Aar tilbragte han i dette vigtige Embede, men hans Hu stod fremdeles til Diplomatiet og han fulgte den europæiske Politik med

---

urigtig Fremstilling af Lynars Gesandtskab i Sverige, saavel hvad den egentlige historiske Deel angaaer som ogsaa i Henseende til, hvad der mere personlig vedrører Lynar. Saaledes har Forf. med den hos en Biograph meget sædvanlige Tilbøielighed til at ville gjøre sin Helt saa interessant som muligt, ladet Lynar føre Forhandlingerne i 1738—39 om det franske Forbund, og da disse bleve afbrudte, antager han, at Lynar var meget misfornøiet med saaledes at være bleven ladet i Stikken af den danske Regering, som Forf. med øiensynlig Tilfredsstillelse griber Leiligheden til at nedsætte og mistænkeliggjøre, og han lader endelig Lynar begjære sin Rappel paa Grund af den uholdbare Stilling, hvori han saaledes ved Regeringens Feil skulde være bleven bragt, see Jansen pag. 12—13 og 19. Ligesom Udgangspunktet er aldeles urigtigt, idet Lynar slet ikke førte Forhandlinger i Stockholm, saaledes er Slutningspunktet ogsaa fuldstændig fingeret, idet, som ovenfor bemærket, Lynar netop af alle Kræfter bestræbte sig for at blive i Stockholm.

[1]) See Mnemos. III, pag. CCXXVIII, hvor Kongen under 26de Dec. skriver til Schulin: »Der« (i Regensburg) »kan han« (Lynar) »endelig ikke gjøre megen Skade, ihvorvel vi gjerne lod Bernstorff blive der, eftersom han kan gjøre os god Tjeneste.«

større Interesse end de holstenske Anliggender. Han vedligeholdt omhyggelig Forbindelsen med sine mægtige Venner i Kjøbenhavn og bragte sig ved stadige Besøg i Erindring ved Hoffet, hvor han var yndet baade af Enkedronning Sophie Magdalene og af den nye Konge Frederik den 5te. I 1749 lykkedes det ham endelig at blive kaldet til Kjøbenhavn, hvor det overdroges ham under Schulins Ledelse at udarbeide Hovedtraktaten mellem Danmark og den svenske Thronfølger Adolf Frederik om det gottorpske Mageskifte tilligemed selve Mageskifteakten[1]), og derefter sendtes han i Slutningen af Aaret som Gesandt til Petersborg, hvor han afløste de Cheusses[2]).

Tyngdepunktet for den danske Politik laae dengang i Petersborg, thi det var fornemlig der, at det skulde afgjøres, hvorvidt den danske Regering kunde gjennemføre sin store Plan at samle hele Landet nord for Elben under den danske Krone.

Danmark og Rusland forenedes ved den fælles Frygt for Sverige, men de adskiltes ved Hertugen af Gottorps Fordringer. Under Bestushews Styrelse havde imidlertid Følelsen af, at de to Stater havde fælles Interesser, afgjort vundet Overvægten, thi Storkantslerens politiske System, som han ufravigelig fastholdt, bestod i Forbundet med Sømagterne imod Preussen, Frankrig og Sverige, og i dette Alliancesystem tiltænkte han Danmark den vigtige Rolle at skulle lægge Baand paa Sverige, som under en enevældig Konge kunde ville forsøge paa at tilbageerobre de østersøiske Provindser. Ved Siden af forskjellige personlige Hensyn af mindre respektabel Natur, raadede der altid hos Bestushew en op-

---

[1]) See Indl. til Staatsschriften I Band, pag. XV.
[2]) Oberst Frederik Henrik de Cheusses, senere Gesandt i Haag.

rigtig Fædrelandskjærlighed, og ligesom han derfor i høi Grad havde misbilliget de Indrømmelser, Keiserinden havde gjort Sverige i Freden i Åbo for at bringe Adolf Frederik paa den svenske Throne, saaledes var han ogsaa en Modstander af Storfyrsten Carl Peter Ulrik, om hvem han forudsaae, at han engang i Tiden vel kunde ville opoffre Ruslands Interesser, for med Preussens og Sveriges Hjælp at udføre sine personlige Hævnplaner mod Danmark. Baade for at knytte Forbindelsen mellem Danmark og Rusland fastere og for at fjerne en Fare for Fremtiden, var han saaledes gunstig stemt for en fuldstændig Løsning af det gottorpske Spørgsmaal, og kunde han følge sin personlige Tilbøielighed, vilde han med Glæde have opgivet alle gottorpske Fordringer paa Slesvig og Holsteen uden nogetsomhelst Vederlag[1]).

Det var derfor af stor Vigtighed for den danske Regering at bevare Bestushews Venskab. Fuldkommen tilfreds med dens Politik havde han vistnok aldrig været, thi den havde, som ovenfor bemærket, i 1742 ombyttet den engelske Alliance med en, om ogsaa temmelig uskyldig Traktat med Frankrig, og ihvorvel den aabent erklærede sig for en Modstander af en Forfatningsforandring i Sverige, vilde den dog aldrig slutte sig til den russiske Regerings voldsomme Optræden i Stockholm. Men i Løbet af 1749 var der desuden foregaaet Adskilligt, som vel kunde indgyde Rusland Mistro til Danmarks virkelige Hensigter og som truede med at fremkalde et mindre godt Forhold mellem de to Regeringer.

Traktaten mellem Danmark og Frankrig var nemlig udløben og, opmuntret dertil af Rusland, vilde England benytte Øieblikket til at gjenvinde sin tidligere diplomatiske Stilling i Kjøbenhavn. Den engelske Gesandt fremkom

[1]) See Staatsschr. I, pag. 282.

derfor med Forslag til en Subsidietraktat, der var fordeelagtigere end de tidligere mellem Danmark og England bestaaende, og hans Regering lovede desuden at benytte sin Indflydelse i Petersborg for at bringe Storfyrsten til at gaae ind paa at mageskifte Holsteen med Oldenborg. Men nu meldte ogsaa den franske Regering sig og tilbød Fornyelsen af den hidtil bestaaende Traktat, hvorhos den paa sin Side lovede at tilveiebringe Ordningen af det gottorpske Spørgsmaal med den svenske Thronfølger. — Den danske Regering vaklede i nogen Tid mellem disse to Tilbud, og i alt Fald maatte den ønske at vinde større Klarhed om den franske Politiks egentlige Hensigter i det svenske Forfatningsspørgsmaal, før den bestemte sig til at fornye Forbundet med Frankrig. En Reise, Kongen foretog til Norge, skulde tjene til Paaskud for at udsætte Afgjørelsen, men Gesandterne begjærede Tilladelse til at ledsage Kongen og vedbleve at trænge paa at erholde et endeligt Svar paa deres Propositioner. Man blev altsaa nødt til at bestemme sig. Der indhentedes Betænkning fra begge Conseillets Afdelinger, baade den, der ledsagede Kongen og som indbefattede Schulin og J. L. Holstein, og den, der var forbleven i Kjøbenhavn og som egentlig alene bestod af Berkentin, men i hvilken ogsaa C. von Holstein[1]), Oversecretæren for Marinen, provisorisk havde faaet Sæde. Alle Ministrene vare enige om at anbefale det franske Forslag, dels fordi de aarlige Subsidier deri vare større, nemlig 400,000 Species, uden at Danmark dog forpligtede sig til Andet end, hvad Landets egen Interesse anbefalede, medens det engelske Forslag kun lovede 50,000 £ med Forpligtelse til at understøtte

[1]) Carl von Holstein havde været Gesandt i Petersborg fra December 1743 til Mai 1745 og blev Grev Frederik Danneskjolds Efterfølger i Marinebestyrelsen.

England i Krigstilfælde med et Auxiliærcorps paa 6000 Mand, dels fordi en Overenskomst om det gottorpske Spørgsmaal ansaaes for vigtigere med Adolf Frederik, der havde Børn, end med den barnløse Carl Peter Ulrik[1]). Af disse Grunde bestemte Kongen sig altsaa for det franske Forbund og en ny Subsidietraktat undertegnedes den 14de August 1749. Allerede forinden var Præliminærtraktaten om Mageskiftet af Holsteen undertegnet med den svenske Kronprinds den $\frac{\text{27de Juli}}{\text{7de Aug.}}$ s. A., og den 24de September fornyedes desuden Defensivtraktaten af 1734 med Sverige paa 15 Aar, ved hvilken Leilighed det udtaltes, at «begge Staterne vilde benytte alle fremtidige Tilfælde til at befæste det nu sluttede Venskab og til at udvide det til begges større Nytte og Sikkerhed»[2]).

Dette Udfald af Forhandlingerne havde forbittret den russiske Regering og den kunde let troe, at Danmark i et langt videre Omfang, end Tilfældet virkelig var, havde forandret sin hidtilværende Politik. Det laae nemlig nær at antage, at Danmark under disse nye Forhold ikke længere vilde modsætte sig, ja maaskee endog udtrykkelig havde givet sit hemmelige Samtykke til, at den svenske Forfatning blev forandret. Man synes virkelig ogsaa i Stockholm at have smigret sig med Haab om Understøttelse fra Danmark, dersom en Forfatningsforandring skulde give Anledning til Forviklinger med Rusland[3]).

---

[1]) See A. G. Moltkes Mindeskrifter, udgivne af Wegener, i Hist. Tidskr. IV Række, 2det Bind, pag. 150—55 og 233—35.

[2]) See Malmstrøm l. c. 3 B., pag. 330 og Fryxell 37 Bind, pag. 258.

[3]) I en Audients, som den svenske Gesandt Fleming havde hos Frederik den 5te for sin Hjemreise til Stockholm, var Kongen saa uforsigtig at forsikkre om, at «han vilde understøtte Sverige i alle de Krige, hvori det kunde blive indviklet», og denne Udtalelse havde Fleming udbredt efter sin Hjemkomst. Men da den russiske

Det var for at fjerne enhver Mistanke i denne Henseende og for i det Hele at forsone Storkantsleren, at Lynar sendtes til Petersborg, hvor han ankom i Januar 1750. Hans Navn var vel bekjendt ved det russiske Hof, idet hans ældre Broder 9 Aar tidligere havde været der som Gesandt for Sachsen og Polen og dengang spillede en betydelig Rolle, som ikke endnu var glemt[1]). Det er dog tvivlsomt, om denne Erindring var Lynar synderlig gavnlig, men desto mere blev hans tidligere Bekjendtskab med Bestushew det, og han var snart optaget hos denne «som Barn i Huset». Dette private Venskabsforhold var saameget nyttigere, som Storkantsleren havde ophidset sig selv i den Grad, at han baade selv og ved den russiske Gesandt i Kjøbenhavn erklærede, at Schulin var underkjøbt af Frankrig, og at det vilde være umuligt, at det gode Forhold mellem de to Regeringer kunde bevares, med mindre han fjernedes fra Conseillet. Denne Begjæring afvistes paa tilbørlig Maade af Kongen, som den 31te Marts 1750 udnævnte Schulin til Greve for at vise, hvor ubegrundede disse Beskyldninger vare[2]). Men kort efter døde Schulin, saa at denne Anstødsteen af sig selv faldt bort, og derefter blev det ikke Lynar vanskeligt at overtyde Storkantsleren om den danske Regerings Oprigtighed. I Virkeligheden laae heller Intet

---

Gesandt, Baron Korff, udbad sig Forklaring derom af Berkentin, der fungerede som dansk Udenrigsminister, betænkte denne ligesaa lidt som Grev A. G. Moltke sig paa at desavouere den souveræne Konges Ord, see Depesche til Lynar af 20de Febr. 1751.

[1]) Denne ældre Lynar havde staaet i et meget fortroligt Forhold til Regentinden, Anna af Brunswig, og opgav sin Gesandtskabspost for at indtræde i hendes Hofstat som Overkammerherre; men Thronrevolutionen 1740 tvang ham til at vende tilbage til Sachsen. See Mémoires de Cathérine II par Herzen, 1859, pag. 137, og Jansen, l. c. pag. 21.

[2]) See herom A. G. Moltkes Mindeskrifter l. c., pag. 157—59 og 236.

fjernere fra dennes Hensigter end at ville indgaae en Forbindelse imod Rusland eller at begunstige en Forfatningsforandring i Sverige. Traktaten med Frankrig var kun Fornyelsen af den tidligere Subsidietraktat, og Overenskomsten med Adolf Frederik indeholdt ikke Andet, end hvad Rusland selv i en hemmelig Artikel til Traktaten af 10de Juni 1745 havde lovet at arbeide paa. Den russiske Regering kunde altsaa i det Høieste føle en vis Skuffelse, fordi Danmark ikke havde grebet Leiligheden til heelt at slutte sig til England og Rusland, men den kunde ikke forekaste Danmark at have brudt det bestaaende venskabelige Forhold mellem Staterne. Bestushew vilde gjerne lade sig overbevise, og det lykkedes derfor Lynar i Løbet af nogle Maaneder at opnaae Formaalet for sin Sendelse saa fuldstændigt, at Forholdet mellem de to Regeringer aldrig havde været bedre. Allerede beredte han sig til at forlade Petersborg i Juni 1750, da der pludselig syntes at aabne sig Udsigt for ham til at bringe et meget større Resultat ud af sin Mission, end man i Kjøbenhavn oprindelig havde tænkt paa. Da han nemlig begjærede sin Afskedsaudients, forsikkrede Storkantsleren ham, at Storfyrsten var meget tilbøielig til at afgjøre sine Stridigheder med Danmark, og han opfordrede ham derfor paa det Indstændigste til ikke at forlade Rusland, men at fremkomme med Forslag, som man kunde forelægge Storfyrsten[1]). Dennes holsteenske Minister, den gamle Pechlin, og hans Marskal, Brømbsen, sluttede sig med stor Iver til Storkantsleren, og saaledes begyndte da de vidtloftige Forhandlinger, der beskjæftigede Lynar i 1½ Aar, og som, om de end ikke førte til noget

[1]) Som det sees af Moltkes Mindeskrifter pag. 161 og 237, stod denne Opfordring fra Bestushews Side i Forbindelse med Schulins Død og var tildeels fremkaldt ved Moltkes Samtaler med Korff.

umiddelbart Resultat, dog kom til at udøve en væsentlig Indflydelse paa Spørgsmaalets senere Løsning, ligesom de ogsaa, om end tildels med Urette, have givet ham hans diplomatiske Berømthed.

Det gottorpske Spørgsmaal deelte sig, som bekjendt, i to:

1) Spørgsmaalet om Slesvig, der 1721 var gjenforenet med Danmark, og
2) Spørgsmaalet om Holsteen, som Danmark vilde erhverve.

Slesvigs Incorporation i Kronen var retmæssigt foregaaet, thi den var Resultatet af en Krig, som den gottorpske Regering havde paadraget sig ved sin traktatstridige Collusion med Sverige. Incorporationen var desuden bleven garanteret af Hannover, England, Preussen[1]) og Frankrig, og Sverige havde i Frederiksborgfreden udtrykkelig billiget den. Men Hertugen selv havde aldrig anerkjendt den, og han kunde altsaa altid reise Spørgsmaalet paany, saasnart han havde Udsigt til at finde den fornødne Hjælp hos Danmarks Fjender. Selv Garantimagterne vare derfor af den Mening, at Danmark maatte søge at affinde sig med ham med Penge, og England og Frankrig havde tilsagt deres Understøttelse til et saadant Arrangement[2]).

---

[1]) I Antislesv. Fragm. 1 Bind, pag. 8 har Dr. Gr. Thomsen bevist denne tidligere ubekjendte Traktats Existents ved adskillige engelske Depescher, cfr. ogsaa Wegener i 2 Bind, pag. 62. Her skal endnu tilføies, at Traktatens Datum er 24de Mai 1715, og at Garantien findes i den 5te Artikel. I 1762, da Krigen med Rusland var forestaaende, paaberaaber J. H. E. Bernstorff denne Garanti udtrykkelig i en Depesche til den danske Gesandt i Berlin af 13de Mai.

[2]) I Traktat af $\frac{\text{17de Mai}}{\text{11te Juli}}$ 1715. Convention af 30te Oct. 1719 og i Hannovertraktaten af 16de April 1727 lovede disse Magter at udrede en Deel af den Pengesum, hvorom Danmark maatte komme overeens med Hertugen.

Saalænge Hertugen fandt Medhold hos den tydske Keiser og i Rusland, var det imidlertid umuligt at udrette Noget, dog havde hans Gesandt Bassewitz i Forhandlinger med den russiske Storkantsler Ostermann i 1726 og 1727 ladet sig forstaae med, at man ikke var utilbøielig til, istedetfor det gottorpske Slesvig, at modtage andet Land, og ved denne Leilighed var Oldenborg og Delmenhorst første Gang bleven bragt paa Bane[3]). Men efterhaanden nærmede ogsaa Østerrig og Rusland sig til Danmark i dette Spørgsmaal. I Traktaten af 26de Mai 1732 erklærede disse to Magter det for tilstrækkeligt, at den danske Regering tilbød Hertugen 1 Million Daler for hans Fordringer paa Slesvig, og hvis han ikke inden Udløbet af to Aar modtog dette Tilbud, skulde Danmark ikke være forpligtet til noget Videre. Da denne Erklæring ikke hjalp, og Geheimeraad C. von Holstein[2]) endnu i 1743 forgjæves havde fornyet Tilbudet, forpligtede Rusland sig i Traktaten af 10de Juni 1746 til at anvende sine bona offiicia for at bringe Sagen til en venskabelig Afgjørelse. Saaledes havde alle Magter altsaa nu anerkjendt Slesvigs endelige Forening med Kronen, men tillige vare de alle enige om, at Danmark maatte affinde sig med Storfyrsten, dog kun ved Hjælp af Penge.

Først da den danske Regering kunde betragte det slesvigske Spørgsmaal som afgjort i Principet, var Øieblikket kommen for det til at gaae et Skridt videre og røre ved det holstenske. Den gottorpske Deel af Holsteen udgjorde omtrent $^1/_3$ af hele Hertugdommet, men laae spredt og blandet ind i de kongelige Distrikter[3]). Under den store nordiske

---

[1]) See Depescher fra den danske Gesandt i Petersborg, Westphalen, af 19de og 22de Nov. 1726 og af 3 Januar 1727.

[2]) See Staatsschr. I, pag. 291—92.

[3]) Den gottorpske Deel af Holsteen indbefattede Amterne Kiel, Bor-

Krig havde Frederik den 4de ogsaa bemægtiget sig denne Deel af de gottorpske Stater, men paa Grund af Keiserens Trudsler havde han i 1721 maattet give Hertugen den tilbage. Hvis det ikke blev muligt paa andre Vilkaar at erhverve dette Land, var den danske Regering villig til at mageskifte det med Oldenborg og Delmenhorst, der omtrent var af samme Størrelse.

Hidtil havde Hertugen afholdt sig fra enhver Forhandling med Danmark om den ene eller den anden Deel af Spørgsmaalet[1]), men han følte, hvorledes det danske Diplomatie fra alle Sider rykkede ham nærmere paa Livet. Navnlig havde det været et haardt Stød for ham, at den yngre gottorpske Linie var kommen til Enighed med Danmark ved Traktaten af 27de Juli 1749 og den endelige Traktat af 25de April 1750. Thi da han dengang endnu ingen Børn havde, var det meget rimeligt, at denne Traktat engang i Tiden vilde træde i Virksomhed, og i alt Fald var den et meget misligt Præcedents, der ikke kunde undgaae at virke tilbage paa hans egen Stilling i Sagen og tilsidst vilde tvinge ham til at underkaste sig det Mageskifte, som hans Arvinger havde modtaget.

Traktaten af 1750 indeholdt følgende Hovedbestemmelser[2]).

1. Prinds Adolf Frederik gav Afkald paa alle Fordringer vedrørende Slesvig med det dertil hørende Fehmern, forsaavidt den regerende Hertug Carl Peter Ulrik

---

desholm, Neumünster, Oldenburg, Cismar, Tremsbüttel, Trittau, Reinbeck samt Heide og Lunden i Ditmarsken. Desuden vare som bekjendt Ridderskabet og Prælaterne fælles.

[1]) See Moltkes Mindeskrifter pag. 232—33.

[2]) Traktaten gjengives i Reedtz répertoire de traités kun i Udtog, men findes fuldstændig hos Wenck: codex juris gentium, vol. II, pag. 472 fgd.

maatte dø uden Arvinger. Til Vederlag herfor skulde Prindsen, naar Betingelsen indtraadte, have 200,000 Daler, betalbare paa den nedenfor nærmere angivne Maade.

2. Prindsen forpligtede sig endvidere til i ovennævnte Tilfælde at tage Oldenborg og Delmenhorst i Bytte mod det gottorpske Holsteen.
3. De aarlige Indtægter af Grevskaberne og af den hertugelige Deel af Holsteen skulde æquivaleres i Anledning af Mageskiftet. Paa Grevskaberne hvilede der ingen Gjæld, og der var altsaa Intet at fradrage den Indtægt, som de efter de sidste Regnskaber gave. Anderledes derimod med den hertugelige Deel af Holsteen, hvorpaa der hvilede en betydelig Gjæld. Denne skulde betales af Kongen, som dertil skulde anvende forlods de under Nr. 1 omtalte 200,000 Daler, hvorimod 5 % aarlig Rente af den øvrige til Gjældens Betaling medgaaende Sum skulde fradrages Indtægten af det gottorpske Holsteen. — Dersom det maatte befindes, at Indtægten af Holsteen, saaledes reduceret, desuagtet oversteeg Indtægten af Grevskaberne, skulde Differentsen, capitaliseret efter 5 %, udbetales af Kongen i rede Penge, med mindre han foretrak at lade Prindsen forblive i landsherrelig Besiddelse af et Stykke af Holsteen saalænge, indtil Capitalen med Rente var dækket ved Hjælp af Indtægterne af dette Stykke Land. Under den omvendte Forudsætning var det Prindsen, der skulde godtgjøre Kongen Differentsen enten i rede Penge eller ved at overlade ham den midlertidige Besiddelse af en Deel af Grevskaberne.

Saaledes var altsaa Sagens Stilling i Sommeren 1750, da Lynar begyndte sine Forhandlinger. Det vilde blive for vidtløftigt

her at give en nærmere Skildring af det Terrain, hvorpaa han skulde operere. Man maa læse hans fortræffelige Depescher for at kunne gjøre sig en Forestilling om, i hvilken Grad Alt ved det russiske Hof oploste sig i Intriguer og hvorledes Hovedsagen ved en Forhandling ikke bestod i at forene de politiske Interesser, men i at smigre, kjøbe, skuffe eller intimidere de forskjellige Personer, der ad hundrede Veie udøvede Indflydelse paa Udfaldet. Derimod er det nødvendigt, saa kort som muligt, at fremstille Underhandlingernes Gang.

Lynar begyndte med at erklære, at han ikke kunde indlade sig paa Nogetsomhelst, for han havde modtaget en formelig Udtalelse fra Storfyrsten om, at denne i Principet gik ind paa et Mageskifte af Holsteen mod Grevskaberne. Man havde smigret ham og vel ogsaa sig selv med hurtigt at kunne tilveiebringe denne Erklæring, men Uge gik efter Uge, uden at Pechlin saae sig istand til at afgive den. Endelig maatte han tilstaae, at hans Herre havde Vanskelighed ved at tage en afgjørende Beslutning og tildels havde skiftet Tanker. Men under disse Omstændigheder foreslog han Lynar «ikke at skille an fra quomodo og at benytte Tiden til confidentielt at forhandle om de nærmere Vilkaar, thi naar man først var kommen overens om et detailleret Forslag, vilde det være lettere at bringe Storfyrsten til at samtykke.» Dette tilraadedes ogsaa af Bestushew, der tilføiede, at Keiserinden havde befalet Storfyrsten at give Pechlin Fuldmagt og fremdeles vilde bidrage til Sagens Fremme. Men Lynar fastholdt, at han maatte afvente Svar paa sit oprindelige Spørgsmaal eller i alt Fald, at Pechlin havde faaet Fuldmagt. Imidlertid havde den danske Regering godkjendt Lynars Beslutning om at forlænge sit Ophold i Petersborg og meddelt ham den fornødne Instrux med Hensyn til Forhand-

lingen, hvorefter han i Overensstemmelse med Traktaten af 1750 skulde tilbyde 200,000 Rbd. som Vederlag for Renonciationen paa Slesvig[1]).

I Løbet af August modtog han endelig Storfyrstens officielle Svar. Det lød paa, at denne ikke kunde indlade sig paa nogen Forhandling om et Mageskifte, «før han vidste, at Æquivalentet for Slesvig blev af den Beskaffenhed, at han ikke vilde have Grund til at beklage Afstaaelsen af Holsteen». Ad privat Vei erfarede Lynar desuden, at Storfyrsten bestemt vægrede sig ved at gaae ind paa nogensomhelst Overenskomst, og at det kun skyldtes Pechlins ivrige Bestræbelser, at Svaret ikke var blevet et definitivt Afslag. Her forelaae altsaa ingen Antagelse af Mageskiftet som Basis, der var ikke engang Tale om en ordentlig Forhandling hvortil Pechlin befuldmægtigedes, men i det Høieste gaves der et Samtykke til, at den danske Regering kunde tage Initiativet til at fremkomme med Forslag, som Storfyrsten forbeholdt sig at forkaste uden at gjøre Modforslag, og hans Stemning efterlod ingen Tvivl om, at netop dette vilde blive Tilfældet. Selv Bestushew og Pechlin tabte Modet og antoge det under disse Omstændigheder for bedst at udsætte Sagen til bedre Tider. Kun Lynar vilde ikke forsone sig med denne Tanke og han troede ved en indtrængende Note at kunne bringe Storfyrsten til at forandre Mening.

Nogle Dage efter traf Lynar sammen med Pechlin og denne syntes da paa eengang at have fattet nyt Mod. Nu meente han nok, at Storfyrsten vilde gaae ind paa Mageskiftet som Basis, og han kom derfor tilbage paa sit tidligere Forslag om, at han og Lynar strax skulde søge i en privat Forhandling at komme overens om de nærmere Betingelser. Istedetfor

---

[1]) See kgl. Reskript og Instruktion af 17de Juli 1750.

at fatte Mistro ligeoverfor dette pludselige og umotiverede Omslag hos Pechlin, saae Lynar deri kun et Bevis for, at man, rimeligvis af egoistiske Hensyn, til ham havde overdrevet Storfyrstens Utilbøielighed, og han, der hidtil med saa stor Bestemthed havde fastholdt, at Basis først skulde være foreløbig antaget, at han kun kunde indlade sig paa at forhandle med en virkelig Befuldmægtiget, og at Storfyrsten skulde tage Initiativet til at formulere sine formentlige Erstatningsfordringer i Anledning af Slesvig, opgiver nu pludselig denne Position for at begynde en confidentiel Forhandling, uden at tage i Betragtning, at ethvert Skridt, Tilbud og Indrømmelse, som han gjorde, vilde blive bindende for hans Regering, i hvis Navn han handlede, hvorimod Intetsomhelst af Alt, hvad der fremkom fra Pechlins Side, vilde kunne have den fjerneste forpligtende Charakteer, idet Storfyrsten ikke engang maatte have nogen Anelse om, at disse Forhandlinger mellem dem overhovedet fandt Sted[1]).

Saaledes aabnedes altsaa denne ulige Forhandling. Pechlin forlangte, at Danmark foruden 1 Million Rbd. til Betaling af Gjæld desuden skulde udrede en anden Million contant. Imod Analogien fra Traktaten med Adolf Frederik gjorde han gjældende, at denne kun afstod et Haab, medens det for Storfyrsten gjaldt om en Virkelighed, og at der ved Traktaten af 1732 var bleven budt Hertugen et Vederlag af 1 Million, skjøndt der dengang kun havde været Spørgsmaal om Slesvig, medens Sagen nu ogsaa angik Holsteen. Den i 1732 tilbudte Million vilde med Renterne beløbe sig til de 2 Millioner, der nu forlangtes, og Danmark vilde hurtigt kunne indvinde denne Sum ved Be-

[1]) I hvilken Grad denne Hemmelighed maatte bevares, sees bl. Andet af Lynars Indberetning af 24de April 1751 i Staatsschr. I, pag. 477.

sparelser i sit Krigsvæsen, saasnart Tvisten med Storfyrsten var bilagt. Lynar gjorde omstændelig Rede i Kjøbenhavn for disse Betragtninger og trængte paa for at faae udvidede Instruktioner med Hensyn til dette Punkt. Hans Indberetning er dateret den 2den September og den 2den October udfærdigedes det fornødne kongelige Reskript, der, som han selv siger, «var skikket til at bringe Liv i Sagen ved den Udstrækning, som Kongen gav sine Tilbud»[1]). Efterhaanden blev man saaledes enig om Summen, der fastsattes til 1 Million Daler dansk og 1 Million Daler tydsk, hvilken sidste efter Coursforholdene omtrent svarede til 800,000 Daler dansk. Derimod var der Vanskelighed med Hensyn til Udbetalingen. Pechlin forlangte begge Millioner contant udbetalte, idet Storfyrsten selv vilde afgjøre Gjælden. Man agtede nemlig at accordere med Creditorerne, og ved forskjellige Midler bringe Gjælden ned til ½ Million, hvorved Storfyrsten altsaa vilde vinde Resten af den dertil bestemte Million. Den danske Regering holdt derimod paa selv at betale Gjælden, dels for at være sikker paa, at denne virkelig blev afgjort, dels ogsaa for at tage Cession paa de betalte Gjældsbreve, idet de da, for det Tilfælde, at Traktaten af 1750 kom til Anvendelse, vilde kunne komme til Afdrag ved Indtægtsberegningen af Holsteen. Om dette og andre mindre betydende Punkter fortsattes Forhandlingen, som Lynar charakteriserer ved at sige, at han «famlede i Mørke», og som han selv erklærer for «ligesaa farlig som ubehagelig», indtil der tilsidst forelaae et fuldstændigt Traktatudkast, som han den 25de December indsendte til Kjøbenhavn.

Saalangt var man altsaa naaet, men endnu fremdeles

---

[1]) See Lynars Depesche af 25de December 1750 i Staatsschr. I, pag. 401.

ventede man paa, at Storfyrsten skulde bestemme sig til at give Pechlin den fornødne Fuldmagt. Saasnart det skeete, var det aftalt, at Lynar strax skulde forelægge et Forslag til Traktaten, der paa nogle Punkter gik mindre vidt, end han med Pechlin var kommen overens om, og samtidig dermed skulde han begjære Keiserindens Mægling i Sagen. Uden at spilde nogen Tid, skulde Pechlin da fremlægge sit Modforslag, der var noiagtigt overensstemmende med det hemmeligt vedtagne Udkast, saa at Lynar strax kunde slutte sig dertil, og samtidigt dermed skulde Pechlin ligeledes i Storfyrstens Navn begjære Keiserindens Mellemkomst. Paa denne Maade haabede man at have gjort det umuligt for Storfyrsten at undslippe, saasnart han ved at give Pechlin Fuldmagt engang var kommen ind paa Forhandlingernes Vei. Alt kom altsaa an paa at vinde over denne første Vanskelighed og ved en lykkelig Sammentræf af Omstændigheder naaedes det ogsaa virkelig tilsidst. I et Anfald af ondt Lune havde Keiserinden truet Storfyrsten med samme Skjæbne som Peter den Stores Søn Alexis, Storfyrstinden havde modtaget et Tilhold om ikke at blande sig i den holsteenske Sag og Brombsen havde indbildt den lettroende og meget svaghovede Storfyrste, at Preussen nærede underfundige Planer imod ham. Lynar vidste at forskaffe sig en Privataudients hos ham og Resultatet blev, at Pechlin i Begyndelsen af 1751 erholdt den saalænge savnede Fuldmagt, der strax meddeeltes Lynar. Nu ankom ogsaa de sidste Instructioner fra Kjøbenhavn og ved et kongeligt Reskript af 1ste Februar bemyndigedes han til, som han havde foreslaaet, at gaae ind paa 1 Million Daler dansk og 1 Million tydsk, dog kun paa den Betingelse, at der fra denne Sum skulde afdrages den Gjæld, der efter udstedt Proclama og i Henhold til Storfyrstens egen Anerkjendelse

og Akkord med Creditorerne maatte befindes at hvile paa det hertugelige Holsteen, idet Kongen selv vilde overtage at betale Gjælden mod Cession af Gjældsbrevene. Resten af de to Millioner skulde derefter contant udbetales Storfyrsten, der altsaa opnaaede den af Pechlin paastaaede Fordeel. Omvendt sikkredes Kongen ved Gjældsbrevenes Cession mod Tab ligeoverfor den yngre gottorpske Linie, men forpligtede sig derimod til aldrig mod Storfyrsten at gjøre Brug af Gjældsbrevene. — Lynar ilede nu med at tilstille Pechlin sit Udkast og begjærede tillige Keiserindens Mægling. Alt syntes saaledes at love et hurtigt og tilfredsstillende Resultat, da tvertimod det Hele paa engang styrtede sammen.

Lynar paastaaer, at Alt vilde være gaaet godt, dersom ikke Sagen var bleven afbrudt ved Carnevalet og Storfyrsten imidlertid havde været underkastet andre Indflydelser. Udfaldet var i alt Fald det, at da Pechlin endelig efter Festlighedernes Slutning fik Adgang til Storfyrsten, fandt han denne til sin store Overraskelse aldeles omstemt, han var rasende paa Storkantsleren, forbød, at der nogensinde mere maatte tales til ham om denne Sag, og befalede, at denne hans Beslutning ufortøvet skulde officielt meddeles Bestushew og Lynar. Kun med yderste Møie lykkedes det Pechlin at faae denne Meddelelse udsat, idet han nemlig vilde give Storkantsleren Tid til at sætte Keiserinden i Bevægelse. Alt Haab afhang nu af, at hun lod sig bevæge til at intervenere i Sagen. Bestushew skrev Memoirer, men uden at have nogen bestemt Forestilling om, hvorledes han skulde faae Keiserinden til at læse dem, da hun foretrak at bruge sin Tid paa ganske anden Maade og desuden følte en afgjort Modbydelighed for at see sine Ministre, Pechlin søgte at indvirke paa Storfyrsten, saavidt hans Frygtsomhed til-

lod ham det, og Brømbsen intriguerede, medens Lynar stod bagved som den egentlige Leder. Men Alt var og blev forgjæves. Der kunde ikke længere være nogen Tvivl om, at Storfyrsten holdt fast ved sin sidste Beslutning og at Keiserinden var altfor indolent til at anvende de fornødne Midler for at tvinge ham.

Sagen var tabt og der stod nu kun tilbage at sørge for, at Brudet foregik saaledes, at hele Uretten faldt paa Storfyrsten. Dette lykkedes fortræffeligt ved Pechlins Hjælp. Den officielle Meddelelse til Lynar, hvormed Forhandlingerne afbrødes, var affattet i en stødende og fjendtlig Tone. Lynars Svar derimod var roligt og ligegyldigt, han tog udtrykkelig alle under Sagens Forhandling fra dansk Side gjorte Tilbud og Indrømmelser tilbage, og meldte derpaa Storkantsleren skriftligt, at Forhandlingerne vare afbrudte af Storfyrsten.

Men selv nu kunde Lynar ikke opgive sine Forhaabninger om at bringe Noget udaf sin lange Forhandling. Snart forekom det ham, at forskjellige Tegn tydede hen paa, at Keiserinden dog begyndte at føle Betænkelighed ved, at Forhandlingerne afbrødes paa en saadan Maade. Strax satte han Alt i Bevægelse for at bringe det dertil, at hun i den ellevte Time skulde anvende sin Myndighed mod Storfyrsten, og han begjærede Tilladelse i Kjøbenhavn til at afvente Virkningen af disse nye Skridt. Snart lykkedes det hans rastløse Bestræbelser at udvirke, at England[1]), Holland og Østerrig gave deres Gesandter i Petersborg Ordre til at anbefale Sagens Ordning hos den russiske Regering.

---

[1]) Ved denne Leilighed opdagedes det iøvrigt, at Danmark havde en hemmelig Rival i Hannover, der tænkte paa at afkjøbe Storfyrsten hans Deel af Holsteen, for saaledes at udvide sig nord for Elben, see Lynars Depescher af 17de og 24de April 1751 i Staatsschr. I, pag. 456 og 482.

Da saa ogsaa disse Forventninger glippede, begyndte han at tænke paa voldsomme Forholdsregler, og det var ham, der indgav Bestushew Tanken om en Sequestration af det gottorpske Holsteen, som Storkantsleren derpaa med stor Iver gjentagne Gange anbefalede i Kjøbenhavn, men som den danskeRegering med fuldkommen Rette bestemt afslog[1]. Der var nu ingensomhelst Udsigt længere tilstæde for Lynar til at bringe noget positivt Resultat ud af Sagen, Ordrene fra Kjøbenhavn om at komme tilbage lød stedse bestemtere, og saaledes maatte han da tilsidst i December 1751 med tungt Hjerte forlade Petersborg.

Under sit forlængede Ophold i Rusland havde han imidlertid ogsaa arbeidet i andre Retninger. Efter mange og lange Betænkeligheder havde Frederik den 5te endelig givet sit Samtykke til den hemmelige Forlovelse mellem Sophie Magdalene og den svenske Kronprinds Gustav[2]. Denne Forbindelse, der meldtes Lynar i Depesche af 2den Januar 1751, kunde vel have opvakt Ruslands Mistro, men den synes ikke at være bleven bekjendt i Petersborg. Derimod gave de indre svenske Forhold Anledning til forskjellige Forhandlinger. Ved sin Ankomst forefandt Lynar en meget betænkelig Spænding mellem den russiske og den svenske Regering. Man forudsaae nemlig i Petersborg Kong Frederik af Hessens snarlige Død, og en Flaade med Landgangstropper laae rede til paa første Ordre at løbe ud for at bekæmpe den Forfatningsforandring, som man antog for paatænkt i Sverige. Kongens Død indtraf den 5te April 1751 og fire

---

[1]) See Lynars Depescher af 3die og 24de April 1751 i Staatsschr. I, pag. 453 og 522—531. Den danske Regerings Afslag gaves i et kgl. Reskr. af 21de Mai i Henhold til en fortræffelig Forestilling, den første, Bernstorff nedlagde som Medlem af Conseillet.

[2]) See Moltkes Mindeskrifter pag. 169—170, cfr. Ostens Gesandtskaber i Hist. Tidsk. l. c., pag. 640 fgd.

Dage derefter afgik Instrux til Lynar, hvorefter han skulde forsikkre Bestushew om, at Danmark vilde modsætte sig enhver Forandring i Forfatningen, men som tillige insisterede paa, at Rusland afholdt sig fra enhver Demonstration, da en saadan netop vilde være det bedste Middel til at samle alle Partierne i Sverige om Enevældet. Disse Forestillinger havde til Følge, at den russiske Regering forholdt sig rolig og at Freden ikke blev forstyrret. Man indskrænkede sig til at lade de Tropper, som allerede vare samlede paa Finlands Grændse, forblive der, indtil den nye Rigsdag var sluttet, og dette fandt Bifald i Kjøbenhavn[1]).

Saaledes havde Lynar vel paa en tilfredsstillende Maade udført, hvad der var det egentlige Formaal for hans Sendelse, men derimod var det umuligt at fordølge for sig, at hans Forhandlinger om det gottorpske Spørgsmaal kun havde tjent til at forværre Stillingen. Thi foruden at et mislykket Forsøg altid fjerner fra Maalet, var det ogsaa efter den Maade, paa hvilken Sagen var bleven ført til det yderste Punkt og derpaa afbrudt, let at forudsee, at medmindre ganske uforudselige Omstændigheder skulde indtræde, vilde der ikke længere kunne tænkes paa nogen Overenskomst med den daværende Storfyrste, ja man maatte tvertimod være fuldt beredt paa, at han vilde søge at sætte sin formeentlige Ret igjennem med Magt, saasnart han havde besteget Ruslands Throne. Lynar charakteriserede selv Storfyrstens Slutningsnote som «en eventuel Krigserklæring»[2]), og Fremtiden viste, at han ikke havde taget Feil. Men bar Lynar noget Ansvar for dette Udfald?

---

[1]) See Lynars Depesche af 2den Mai 1751 i Staatsschr. I, pag. 533—34, Berkentins Depesche af 22 Mai 1751 og Fryxells Berättelser, 33, pag. 242—246, Malmström, 3, pag. 331 fgd.

[2]) See Lynars Depesche af 8de Mai 1751 i Staatsschr. I, pag. 540.

Dette Spørgsmaal maa besvares bekræftende. Fra først af indlod han sig paa Sagen med altfor sangvinske Forhaabninger. Vel søgte han senere med en mistænkelig Ivrighed at gjøre gjældende, at han altid havde advaret mod for store Forventninger, men Sandheden lader sig dog ikke trænge tilbage, og han tilstaaer selv, at han havde ladet sig skuffe[1]). Sagen var, at han stadigt lod sig føre fremad af sin Ærgjerrighed istedetfor at følge sit skarpe og klare Blik, der ikke fordulgte ham nogen af alle de Farer, som han udsatte sig for. Det gjør et eiendommeligt Indtryk at see, hvorledes han uafbrudt raisonnerer rigtigt, men handler forkeert. Han havde Ret i at ansee Storkantslerens Ønske om at føre Sagen igjennem for oprigtigt, thi baade for Ruslands og for Danmarks Fremtid satte Bestushew Priis paa at fjerne denne Anledning til Strid. Ligesaa lidet tog han Feil, naar han gik ud fra, at Pechlin og Brømbsen fremfor Alt lode sig lede af Udsigten til de anselige Belønninger, som den danske Regering lovede dem. Med hvad han glemte, var, at der kom et Punkt under Forhandlingerne, hvor Interesserne skiltes, og hvor han derfor maatte være paa sin Post mod disse tre Mænds Indskydelser. Naar Sagen engang var begyndt, vilde den Første af naturlig Hidsighed og Haardnakkethed og de to Andre af Hensyn til deres egen Interesse føre den lige til det sidste Punkt og udtømme alle Midler, uden at bekymre sig om, at den, for det Tilfælde at Forsøget mislykkedes, derved stillede sig slettere for en Fremtid, som ikke berørte dem, hvorimod Lynar, der repræsenterede den danske Regerings blivende Interesser, burde være betænkt paa ikke

[1]) «Si le grand-chancelier m'a rendu sa dupe, il a été la sienne propre», see Lynars Depesche af 2den Sept. 1750 i Staatsschr. I, pag. 327.

at forspilde senere Chancer. Endnu mere feilede han, naar han ikke tilfulde indsaae, at med den bedste Villie havde disse Mænd dog ikke Evne til at føre Sagen igjennem imod en Fyrste, der «med Modersmælken havde indsuget alle sit Huses Fordomme mod Danmark» og «paa hvis paa engang svage og voldsomme Charakteer det var umuligt at bygge» [1]), og ligeledes naar han troede, at den indolente Keiserinde nogensinde vilde kunne bestemme sig til at optræde med Alvor. Men fremfor Alt vurderede han ikke tilstrækkelig den Indflydelse, som Storfyrstinden udøvede, saa at han forsømte eller vel endog irriterede hende, istedetfor at søge at vinde hende eller idetmindste at sikkre sig hendes Neutralitet i Sagen. Det viste sig senere, at det netop var hende, som gjorde Udslaget imod ham [2]), og det var en Tilfredsstillelse for hendes krænkede Forfængelighed, da hun ved en Hoffest Aftenen før han modtog Storfyrstens endelige Svar, spottende kunde lykønske ham til Afslutningen af hans lange Forhandlinger med den Tilføielse, at hun glædede sig ved at have bidraget til Udfaldet [3]).

Imidlertid vilde der dog ikke være skeet nogen synderlig Skade, dersom Lynar havde fastholdt sit første correkte Standpunkt, ikke at lade sig drage ind i nogen Forhandling, før han havde Storfyrstens Erklæring om, at han antog Mageskiftet som Basis, og før Pechlin var bleven forsynet med formelig Fuldmagt til at forhandle. Med beundringsværdig Klarhed saae han og fremstillede i sine De-

---

[1]) See Lynars Depesche af 2den Sept. 1750 i Staatsschr. I, pag. 354.

[2]) See Mémoires de Catherine II, pag. 139, 158—60 og 182, cfr. Wegener: Mindeskrifter af A. G. Moltke i Hist. Tidskr. IV Række, 2 B., pag. 168 og 240.

[3]) See Ostens Gesandtskaber i Nyt Hist. Tidsskr. 3 Række, 1 Bind, pag. 480 i Noten.

pescher[1]), hvor misligt det vilde være at opgive denne Holdning, og med prophetisk Blik forudsaae han endog, hvad der virkelig senere i Tiden blev Tilfældet, at naar Rusland blev Mægler i Sagen, vilde det neppe undlade at benytte denne Stilling til at lænke Danmark til sin Politik[2]). Men desuagtet var det ham ikke muligt at modstaae Bestushews og Pechlins Fristelser om at bruge Mellemtiden, indtil Storfyrsten samtykkede, til at forhandle om alle nærmere Bestemmelser, og da endelig Alt glippede, betænkte han sig ikke paa at anvende alle Midler for at give den russiske Regering netop en saadan afgjørende Stilling i Sagen, at den vilde have kunnet forelægge Danmark det farlige Alternativ: enten intet Mageskifte eller en politisk Forbindelse med Rusland.

Ikke uden Uro havde Regeringen i Kjøbenhavn fulgt Forhandlingernes Gang. Under en diplomatisk Forhandling, bør en Regering ikke forsøge paa at lede Alt hjemmefra men den maa overlade den Mand, hvem den engang har betróet Sagen og som er paa Stedet, selv at bedømme Situationen, navnlig naar Afstanden er saa stor eller Forholdene ere saa omskiftelige, at man ikke kan være sikker paa, at Forudsætningerne ikke have væsentlig forandret sig i Mellemtiden. Begge disse Omstændigheder vare i høieste Grad her tilstæde og Lynars Indberetninger beviste desuden, at han selv fuldkomment indsaae Faren ved at vove sig for langt frem. Man indskrænkede sig altsaa i Kjøbenhavn til at give ham Instruktioner med Hensyn til Realiteten og navnlig om de Offre, man vilde bringe, for at Mageskiftet kunde komme istand. Men efterhaanden som det viste sig,

[1]) See saaledes navnlig Depesche af 2den Sept. 1750 i Staatsschr. I, pag. 335—338, 349 fgd., 25de Dec. 1750 i Staatsschr. I, pag. 403 fgd.
[2]) See Lynars Depesche af 2den Sept. 1750 i Staatsschr. I, pag. 357.

at han indlod sig videre og under andre Omstændigheder, end man af hans tidligere Indberetninger havde havt Grund til at forudsætte det, følte man Nødvendigheden af at standse ham. Det er rimeligt, at Bernstorff allerede tidligere vilde have grebet ind, dersom han selvstændigt havde bestyret Udenrigsministeriet, men Meningen er dog klar nok, naar det i det kongelige Reskript af 1ste Februar 1751 hedder: «Da Vi hverken finde det stemmende med Vor Værdighed eller med Vor Interesse at føre denne Underhandling videre paa den hidtilværende uanstændige Maade og førend den fra begge Sider er formelig billiget, hvad der naturligen maatte være Begyndelsen og Prælimi-nairerne til den, altsaa før H. K. H. har erklæret sig tilsinds til at indlade sig paa den og har givet sin Minister tilbørlig Fuldmagt til at føre den, saa befale Vi dig paa det Alvorligste som paa det Naadigste, at du ikke benytter dig af de dig hidtil ihændekomne Befalinger og Instruktioner, før den omtalte Erklæring og Fuldmagtsudfærdigelse har fundet Sted.» Og længere hen paalægger Reskriptet ham, «hvis denne Betingelse ikke maatte være opfyldt inden Udløbet af 4 Uger efter Reskriptets Modtagelse, at afbryde enhver Forhandling og at begjære Afskedsaudients». Bogstavelig taget, kunde det jo vel siges, at Betingelsen var opfyldt, thi Pechlin var allerede forsynet med den omtalte Fuldmagt, da Reskriptet kom i Lynars Hænder, men den samme Ordre maatte naturligviis endnu mere gjælde, naar, som Tilfældet strax efter blev, Fuldmagten toges tilbage og Storfyrsten officielt erklærede ikke at ville indlade sig paa nogen Forhandling. Lynar indsaae meget godt dette[1]), men desuagtet blev han. Det kort efter indtrufne Thron-

[1]) See Lynars Depesche af 16de Marts 1751 i Staatsschr. I, pag. 447.

skifte i Sverige og den Uvished, som denne Begivenhed fremkaldte baade med Hensyn til den politiske Situation i Almindelighed og til Keiserindens Dispositioner i det gottorpske Spørgsmaal i Særdeleshed, gjorde det til en Nødvendighed for den danske Regering indtil videre at lade Lynar forlænge sit Ophold i Petersborg[1]). Men saasnart denne specielle Grund var falden bort, fik han Ordre til at reise, og uagtet han paany begjærede Udsættelse for at afvente Virkningen af nye Skridt af Bestushew eller af de andre Magters Forestillinger hos Keiserinden, fornyedes dog Ordren ved Reskript af 11te September og senere ved Instruktion af 20de November.

Saaledes havde Regeringen mere end een Grund til at være misfornøiet med Lynars Opførsel. Men det stemmede ikke med Regeringens humane Tænkemaade at bebreide en dygtig Embedsmand, at han havde ladet sig føre noget for vidt i sin Iver, eller at tilregne ham, at hans Bestræbelser ikke havde bragt det ønskede Resultat. Den viste derfor heller ikke mod Lynar nogen Utaalmodighed eller Misfornøielse, men han modtog tvertimod vægtige Beviser paa den fortsatte kongelige Naade, hvortil maaskee ogsaa den Omstændighed noget bidrog, at hans berettigede Forhaabninger om at faae Sæde i Conseillet vare blevne skuffede.

Lynar selv opfattede imidlertid sin Opførsel i Rusland og den Maade, paa hviken Regeringen behandlede ham, ganske anderledes, thi han var efter sin Natur lidet tilbøielig til at erkjende, at han skulde have feilet i Noget.

Hans Slutningsberetning til Kongen var fuld af Selvfølelse. «Endelig, Sire,» saaledes skriver han[2]), «forlader

---

[1]) See Berkentins Depesche af 22de Mai 1751.

[2]) See Lynars Depesche af 8de Oct. 1751 i Staatsschr. I, pag. 581—82.

jeg denne Stad og jeg efterlader et Værk ufuldendt, paa hvilket jeg har arbeidet med al den Kraft, hvortil min Iver for Deres Majestæts Tjeneste sætter mig istand. Hvis jeg har feilet i Udførelsen af denne Sag, er det mere at tilskrive Mangel paa Indsigt og Dulighed end paa god Villie. Jeg har nøiagtigt fulgt Deres Majestæts Villie og punktligt udført Deres Ordrer, der vare dikterede af den Visdom og den ophøiede Tænkemaade, som udgjøre Deres Regeringsberømmelse. Jeg har havt den Lykke at vinde for Deres Majestæts Interesser de Personer, der syntes meest egnede til at understøtte dem. Uforudsete Tilfælde, uventede Begivenheder og et Sammenstød af de meest uberegnelige Omstændigheder have, til min store Sorg, hidtil berøvet mig Virkningen af mine Anstrængelser. Jeg har havt at forhandle med Mænd og med et Hof, hvis Charakteer er saa overordentlig, at jeg troer, at naar jeg har været een Dag borte herfra, vil det falde mig vanskeligt endog kun at forestille mig, hvad jeg her har oplevet, og dette har gjort min Stilling overordentlig besværlig. Jeg tør imidlertid haabe, at man med Tiden vil kunne høste Frugten af alle Deres Majestæts Bestræbelser for, ved Hjælp af en Overenskomst med Storfyrsten, at fremme Deres Staters Lykke og Deres Krones Interesser.» Allerede i Depeschen til Berkentin[1]) viser sig Lynars bittre Stemning, naar han siger: «Gud give, at man havde fulgt mine Raad og smeddet, medens Jernet var varmt, men det var Pechlins Politik, der ansaae Sagen for sikker og idetmindste vilde bevare Skinnet af ikke at have skubbet til Hjulet, det var denne Politik, som ogsaa Storkantsleren fulgte, der har gjort Ulykken». — Som man seer, skyder han her Skylden

[1]) Dep. af 9de Oct. 1751 i Staatsschr. I, pag. 584 cfr. ogsaa pag. 544.

for det uheldige Udfald paa den Langsomhed, hvormed Sagen var fremmet. Foreløbig søger han denne Langsomhed hos Pechlin og Bestushew, men senere finder han den hos den danske Regering. I et Privatbrev af 2den Februar 1768, som han skrev efter at have faaet Kundskab om den provisoriske Traktat af 1767[1]), hedder det: «Da jeg var i Rusland, stod Sagen paa det Punkt, at den kunde afgjøres med 2 Millioner. Men fordi jeg da vilde være kommen tilbage og ind i Conseillet, hvortil Kongen udnævnte mig og hvor Moltke og Bernstorff ikke vilde have mig, blev der chicaneret, Traktaten standsedes — og nu gaaer man ind paa saadanne Vilkaar!» Ti Aar senere blive Detaillerne fuldstændigere og Intriguen sortere i et Brev, som han i 1778 tilskrev Büsching[2]): «Da Geheimeraad Grev Berkentin 1750 oversendte mig i Petersborg min Rappel, meldte han mig tillige, at Kongen tildeelte mig Grev Schulins Ministerplads, saaledes som denne havde havt den. Senere foregav man, at Posten først havde været Grev Bernstorff tilbudt, men at han ikke havde kunnet indtræde i Ministeriet i Kjøbenhavn, fordi han havde givet Prindsen af Wales sit Ord paa at overtage Ministeriet i Hannover, saasnart dennes Hr. Fader skulde døe. Kort derpaa døde Prindsen af Wales og nu var altsaa denne Hindring bortfalden. Man skyndte sig imidlertid med at tage Grev Dehn ind i Conseillet, fordi Grev (Moltke) under ingen Omstændigheder vilde have mig der, og saa blev da med Bernstorffs Hjælp, (thi jeg gjenkjendte

[1]) See Jansen l. c. pag. 82 efter en Samling Privatbreve, som Lynar i Tidsrummet 1766—1781 tilskrev en Cancelliraad Zachariessen i Oldenburg og som nu i Original skal befinde sig i den Lynar'ske Families Besiddelse, medens Afskrift deraf findes i det storhertugelige Bibliothek i Oldenburg, cfr. Jansen pag. 104.

[2]) See Indledn. til Staatsschr. I, pag. XVI—XVII.

godt hans Stiil i Depescherne, skjøndt Berkentin endnu bestyrede Embedet) den Intrigue spillet, at da jeg ved at benytte et gunstigt Lune hos Storfyrsten havde bragt ham saavidt, at han virkelig samtykkede i at renoncere paa Slesvig mod en Sum af 800,000 Rbd.[1]) og at mageskifte sin Deel af Holsteen mod Oldenborg og Delmenhorst, saa afviste man bestemt dette Projekt, for at jeg ikke skulde blive saa hurtigt færdig, og først langt senere, da Storfyrsten ikke mere vilde indlade sig paa dette Forlig, antog man det. Denne Spads har kostet Danmark forskjellige Millioner.»

Da Lynar skrev dette Brev, vare 28 Aar forløbne siden den Petersborg'ske Mission og hans stigende Alder kunde vel have svækket hans Hukommelse, paa samme Tid som Bitterhed og feilslagne Forhaabninger efterhaanden paa en ham selv maaskee ubevidst Maade havde sammenblandet virkelige Begivenheder med løse Formodninger og Indgivelser af hans mistænksomme Skinsyge mod den lykkeligere Rival. Men disse hensynsløse Beskyldninger ere senere blevne gjentagne og da de hidtil have kastet en ligesaa uhyggelig som ufortjent Skygge paa Bernstorff, fortjene de en omhyggelig Undersøgelse og Gjendrivelse.

Lynars Anklage gaaer, som det sees, ud paa, at den danske Regering ved sin Langsomhed var Aarsag til, at Forhandlingen strandede, at denne Langsomhed var forsætlig og grundet i en privat Intrigue af Bernstorff og Moltke for at udelukke Lynar fra Conseillet, og at Staten paa denne Maade leed et betydeligt Tab.

Det vilde være let at bestride den Forudsætning, paa hvilken denne Anklage hviler og med hvilken den væsent-

---

[1]) Her menes naturligvis: foruden en Million Gjæld.

ligen staaer og falder, nemlig at der under de givne Omstændigheder overhovedet kunde være kommet noget positivt Resultat ud af Forhandlingen. Det er forklarligt, at Lynar søger Aarsagen til, at den mislykkedes, i Andres Feil, men saaledes, som hele Situationen nu viser sig for os, synes det rimeligst, at den virkelige Grund laae i Sagen selv og ikke udenfor den. Af de tre Hovedpersoner var den ene, Keiserinden, for ligegyldig til at gjøre Noget, Storfyrsten kunde vel for et Øieblik vise sig nogenlunde velstemt, men naar det gjaldt om at tage en Beslutning, vendte altid hans naturlige Ubestemthed og hans Had til Danmark tilbage, og Storfyrstinden var fast bestemt paa at hindre enhver Overenskomst. Det Moment, der efter Lynars Formening skulde have været det gunstige, i hvilket Storfyrsten vilde kunne have været bragt til at afgjøre Sagen, var umiddelbart efter den Samtale, i hvilken han samtykkede i at give Pechlin Fuldmagt til at forhandle. Men der var langt fra et saadant Samtykke til en endelig Beslutning, især hos Storfyrsten, og selv Pechlin bestyrkede denne stadigt i den Anskuelse, at «høre paa, var ikke at forhandle, og at forhandle, var endnu meget langt fra at antage, og han vilde altid have det i sin Magt at afbryde Forhandlingerne, naar han maatte finde det hensigtsmæssigt»[1]. Men selv om Lynar havde Ret i at antage, at man, ved at handle med Hurtighed, dengang kunde have opnaaet en Overenskomst og at Sagen alene strandede paa en uforsvarlig Langsomhed, paaligger det ham at bevise, at det var den danske Regering og ikke, som han selv først antog det, Storkantsleren og Pechlin, hvem denne Langsom-

[1]) See Mémoires de Catherine II pag. 138.

hed falder tillast. Men det er saa langt fra Tilfældet, at han fører dette Bevis, at det tvertimod er let at bevise det Modsatte.

Den danske Regering kunde paa to Maader have forsinket Forhandlingernes Gang, enten ved at være for langsom i at give Instruktioner eller ved ikke at gaae langt nok i sine Tilbud. Hvad Tidsspørgsmaalet angaaer, vil en Sammenligning af Dato'erne retfærdiggjøre Regeringen for enhver Bebreidelse. I Depesche af 27de Juni 1750 begjærte Lynar Bemyndigelse til at opsætte sin Afreise paa Grund af Bestushews og Pechlins Opfordring og den 17de Juli udfærdigedes Instructionerne til ham i Kjøbenhavn. Anden Gang begjærer han Instrux i Depesche af 2den September 1750 og den kongelige Ordre undertegnedes den 2den October. Tredie og sidste Gang skrev han i denne Anledning den 25de December 1750 og det kongelige Reskript er dateret den 1ste Februar 1751. Naar man erindrer, at Coureren i den heldigste Aarstid brugte 3 Uger for at naae til Kjøbenhavn og at det gjaldt om vigtige Beslutninger, der krævede Overveielse og skulde antages af den samlede Regering i Geheimestatsraad — den sidste Gang forelaae der endogsaa et fuldstændigt Traktatudkast med et stort Antal detaillerede Artikler — maa man tvertimod forbauses over den Hurtighed, med hvilken Expeditionen foregik, navnlig da Intetsomhelst lod formode, at en Dag mere eller mindre skulde kunne være af Vigtighed i en Forhandling, der slæbte sig saa møisommeligt frem og i Grunden slet ikke endnu var naaet til sin formelle Begyndelse. Og nu med Hensyn til Tilbudenes Omfang? Det var vistnok en Illusion, naar Regeringen i sin første Instruktion tænkte sig at kunne kjøbe Renonciationen paa Slesvig for den samme Priis, med hvilken

den svenske Kronprinds havde maattet lade sig nøie[1]). Men disse Instruktioner fik ingen praktisk Betydning, da Lynar dengang endnu afventede Svar paa sit første Spørgsmaal, om hvorvidt Storfyrsten antog Mageskiftet som Basis, og saasnart han i sine Depescher beviste Regeringen, at den maatte gjøre ganske andre Tilbud, dersom den vilde naae en Overenskomst, modtog han ufortøvet Instruktioner, som han selv erklærede for tilfredsstillende. Endelig gik Instruktionen af 1ste Februar 1751, paa hvilken det navnlig kommer an, ind paa de to Millioner og derved tilveiebragtes fuldstændig Enighed mellem de 2 Forhandlere. Men det lader sig nu desuden af Lynars egne Depescher paavise, at det omtalte Tidsmoment virkelig fra dansk Side blev benyttet, uden at noget Øieblik spildtes. Efter at han havde havt sin Samtale med Storfyrsten, maatte han afvente, at Pechlin meddelte ham den lovede Fuldmagt, før han kunde foretage noget Videre, men, saasnart dette var skeet, gjaldt det om at benytte Øieblikket og ufortøvet at forelægge et Forslag, paa hvilket Pechlin skulde svare med samme Hurtighed, for at man kunde være enig, før Storfyrsten fik Tid til at forandre Sind. Hvis der altsaa virkelig havde fundet nogen Forsinkelse Sted fra dansk Side, maatte den have viist sig deri, at Lynars Forslag ikke kunde følge saa umiddelbart paa Pechlins Fremlæggelse af Fuldmagten, som det var

---

[1]) Allerede dengang var Lynar ilde stemt mod Regeringen, som det sees af et Brev til hans Hustru, hvori han taler i en ganske anden Tone end i sine Depescher, der altid ere fulde af Anerkjendelse af Regeringens Visdom. «Hist» (i Kjøbenhavn), skriver han, «er man pirrelig, forstaaer Meget urigtigt, vil Maalet men ikke Midlerne, forlanger, at jeg skal gjore det Umulige, ja man fordrer vel endog, at jeg skal indestaae for Udfaldet, der dog alene beroer paa de menneskelige Tankers usikkre Grund». See Jansen l. c. pag. 73.

ønskeligt. Men Lynar skriver selv udtrykkelig i sin Indberetning til Kongen[1]): «Aldrig saa snart havde jeg modtaget Afskriften (af Fuldmagten) før jeg oversendte Pechlin mit Forslag, som ikke var Andet end Udkastets Artikler i forkortet Form.»

Saaledes falder da Lynars Paastand om, at den danske Regering ved sin Langsomhed skulde have været Aarsag til, at Forhandlingen strandede[2]). Det er godtgjort, at Regeringen tvertimod viste Hurtighed i sin Expedition og Resoluthed i sine Indrømmelser, samt at der overhovedet ikke tabtes et Øieblik fra dansk Side ved det Tidspunkt, paa hvilket det efter Lynars Mening kommer an.

Ligesaa uretfærdig er Lynar, naar han tillægger Bernstorff en listig Intrigue for at fortrænge ham af Conseillet. Alt bliver i Lynars Øine Underfundighed og Rænker. Skjøndt Berkentin interimistisk har overtaget Udenrigsministeriet, gjenkjender han dog Bernstorffs Pen i Depescherne, han anseer Beretningen om, at Bernstorff tidligere skulde have afslaaet Schulins Post paa Grund af et Løfte til Prindsen af Wales for et tomt Foregivende, Dehn optages i Conseilet i største Hast, alene for at heller ikke denne Plads skulde kunne gives ham, naar Bernstorff nødvendigvis skulde have Udenrigsportefeuillen, og endelig holder man ham saa længe borte fra Kjøbenhavn for at faae Tid til at naae Maalet for alle disse Intriguer. Men var det da ikke ham selv, som uden Paalæg hjemmefra havde begyndt den hele Forhandling? Og havde den danske Regering da ikke, alene med Undtagelse af de Par Uger, der fulgte efter Thronskiftet i Stockholm og i hvilke det var absolut nød-

---

[1]) See Lynars Depesche af 24de April 1751 I Staatsschr. I, pag. 478.

[2]) See ogsaa Varnhagen v. Ense: Denkwürdigkeiten des Freiherrn v. d. Asseburg pag. 110.

vendigt at have en Gesandt i Petersborg, stadigt trængt paa, at han skulde vende tilbage? Hvad nu endelig Ministerposten angaaer, var Sagens virkelige Sammenhæng følgende.

Da Schulin blev sygelig og ikke længere var istand til at forestaae sit Departement uden Medhjælp, udbad han sig af Kongen, at Bernstorff maatte blive ham adjungeret for de udenlandske Sager. Denne kaldtes altsaa fra Paris[1]) men allerede før han ankom til Kjøbenhavn, var Schulin død den 13de April 1750. Kongen tilbød strax Bernstorff at blive hans Efterfølger, men denne afslog Tilbudet paa Grund af det ovenomtalte Løvte, som han havde givet Prindsen af Wales, med hvem han var opdragen og hvis fødte Undersaat han var. Berkentin overtog derpaa provisorisk Departementet, men da han var gammel og svagelig, assisterede Bernstorff ham. Man tænkte nu paa at give Lynar Udenrigsministeriet og i et Privatbrev af 30te Mai 1750 meddeelte Berkentin ham denne Kongens Hensigt. Paa samme Tid besluttedes det at forøge Conseilsmedlemmernes Antal, der længe havde været indskrænket til tre, med et fjerde og Baron Frederik Ludvig Dehn udnævntes 1750 dertil. Saaledes stod Sagen, da Prindsen af Wales døde den 20de Marts 1751. Bernstorff var derved bleven fri og Intet var nu længere til Hinder for, at Kongen kunde følge sin oprindelige Tanke at overdrage ham Ministeriet. I Mai 1751 fandt da Udnævnelsen Sted, men strax derefter erholdt han en Reisetilladelse for at besøge sine Godser i Mecklenborg, saa at han først i October 1751 definitivt indtraadte i Funktion[2]). Saaledes viser det sig da, at Alt var

---

[1]) Han vedblev at beklæde Gesandtskabsposten indtil den 8de Marts 1751, da hans Rappelskrivelse først udfærdigedes.

[2]) See Ueber das Leben und den Charakter des Grafen J. H. E. Bernstorff, 1777, pag. 55—17, og Berkentins Depesche til Lynar af

gaaet til uden nogensomhelst Intrigue. Det var ingen Hemmelighed, at Bernstorff i 1750 dirigerede Udenrigsministeriet under Berkentin; da Dehn optoges i Conseillet, var Lynar endnu designeret til den anden ledige Plads; og lige fra først af havde Bernstorff været den, hvem Kongen helst vilde betroe Udenrigsministeriet. Om Moltke virkelig var ugunstig stemt mod Lynar og søgte at hindre hans Udnævnelse, er ubekjendt[1]), men var dette Tilfældet, kan det neppe efter det Lys, i hvilket Lynars Charakteer viser sig for os, regnes Moltke tillast, at han foretrak at see Udenrigsministeriet i Bernstorffs Hænder[2]). Men det vilde paa den anden Side være ubilligt ikke at erkjende, at Skuffelsen maatte være stor for Lynar, der med hele sin brændende Ærgjer-

---

12te Juni 1751. I Wegeners: Grev A. G. Moltkes efterladte Mindeskrifter i Hist. Tidsskr. IV Række, 2 Bind, pag. 159—164 berettes Sagen med endel nærmere Details, hvoraf den vigtigste er den, at den franske Regering søgte at hindre Lynars Udnævnelse, men denne Indblanding afvistes bestemt baade af Moltke og af Kongen.

[1]) I de ovenfor citerede Mindeskrifter af A. G. Moltke findes intet Spor til et saadant Fjendskab.

[2]) Det kan ved første Øiekast forekomme besynderligt, at naar det først var i Marts 1751, at Tanken om at gjøre Lynar til Udenrigsminister opgaves, circulerede dog allerede i Efteraaret det Rygte almindelig i Kjøbenhavn, at Bernstorff skulde have Schulins Plads. Dette Faktum, som fremgaaer af forskjellige Privatbreve fra Lynar, der anføres hos Jansen l. c., pag. 76—79, er imidlertid ikke saa mistænkeligt, som det kunde synes, og Lynar selv forklarer det paa en meget naturlig Maade. For dem, der ikke vidste, hvorfor Lynars Ophold i Petersborg forlængedes langt udover den oprindelige Bestemmelse, og som ikke kjendte den personlige Grund, der hindrede Bernstorff fra at overtage Ministeriet, maatte hiins fortsatte Fraværelse og dennes Forbliven i Kjøbenhavn, skjøndt hans Plads var i Paris, i Forbindelse med hans Virksomhed i Udenrigsministeriet nødvendigvis fremkalde den Formodning, at det var ham og ikke Lynar, der var udseet til endelig at overtage Departementet. Med sin sædvanlige Suffisance gjentager Falkenskjold i sine Mémoires pag. 103—4, hvad han havde hørt fortælle i Byen.

righed havde omfattet dette Haab og vel kunde have Anledning til at beklage sig over, at Sagen gik tilbage, efter at den allerede var ført saa langt. Loyalt og aabent forklarer Berkentin i et Brev af 12te Januar 1751, hvorledes det Hele var gaaet til, og forsikkrer Lynar om, at Kongen paa anden passende Maade vil sørge for ham. Men hvorledes Lynar selv opfatter Sagen, fremgaaer af et Brev, han den 3die Juli skrev til sin Hustru[1]): «Berkentin meddeler mig det med mange Undskyldningscomplimenter og Forsikkringer om Kongens Naade, som ved min Hjemkomst skal vise sig paa reel Maade. Hvori dette skal bestaae, vil Tiden vise. Jeg er tilfreds med Alt, fordi Gud styrer det, han, der bedst veed, hvad der er os nyttigt, og ogsaa vil lære mig af Hjertet at sige med David: jeg takker dig, Gud, fordi du haver ydmyget mig, paa det at jeg maa lære din Høire at kjende. Hos Menneskene gjælder det mig som en Forbrydelse, at jeg besidder nogle fattige Talenter, og Frygten for, at jeg ikke vil være en Jabroder, giver dem Vaaben, der arbeide paa at fjerne mig. Ingen kan beskylde mig for at have forseet mig i Noget, thi alle Reskripter indeholde Ros og bevidne Kongens særdeles Tilfredshed.» Endnu tydeligere fremtræder hans Nedslagenhed i et Brev til hans Svigermoder[2]): Visselig er Æren kun tom Vind og Følelsen af dens Sødme taber sig ved Vanen og forbittres som oftest ved de uundgaaelige Ærgrelser. Hele Sagen er i og for sig intet Bestandigt og Blivende, dens Ophør er vis, Faren og Ansvaret ere meget store, Nydelsen er meget besværlig og, ret beseet, er man en Slave af Arbeidet, Spotteskiven for alle Utilfredse, en Fange ved det lastefulde Hof

---

[1]) See Jansen l. c. pag. 78.
[2]) See Jansen l. c. pag. 78—79.

og for det Meste tilsidst et Offer for Utak og slet Belønning.» Det var øiensynligt, at han neppe nogensinde vilde kunne forvinde det Slag, der havde rammet ham, og at hans Bitterhed vilde gaae ud over dem, hvem han mistænkte for at have havt Deel i, hvad der var skeet.

Det var endelig vistnok uheldigt, at det gottorpske Spørgsmaal ikke fandt sin Afgjørelse i 1751 istedetfor i 1767, men der var dog neppe tilstrækkelig Grund for Lynar til at ville hæve sit Traktatudkast paa den Bernstorff'ske Traktats Bekostning saa stærkt, som han gjør det i de tidligere anførte Breve. Varnhagen von Ense har anstillet en Sammenligning mellem de Byrder, som Danmark paatog sig i 1767, og dem, der indeholdtes i Lynars Udkast, og han kommer derefter til det Resultat, at «Sagen synes 1767 at være afgjort paa en for Danmark gunstigere Maade, end det vilde have været Tilfældet, dersom man i 1751 var kommen til en Overenskomst» [1]. Det laae ikke i Bernstorffs Charakteer at gribe Leiligheden til at kritisere Andre og kun eengang og i Forbigaaende kommer han til at udtale sig om det Lynar'ske Udkast i en confidentiel Depesche til A. P. Schumacher af 9de April 1761. «Da det nu engang foreligger i Akterne», siger han, «vil man vel ikke kunne undgaae at tage det til Udgangspunkt for nye Forhandlinger», men han beklager, at dette er Tilfældet, thi «det indeholder Artikler, der ere meget byrdefulde og andre, der, hvis det ikke var forbundet med altfor store Farer ved denne Leilighed at begynde Undersøgelsen heelt fra Nyt af, vilde have kunnet være enten ganske undertrykte eller i alt Fald affattede paa en anden Maade.»

Den væsentligste Fordel, som en Overenskomst i 1751

---

[1]) See Denkwürdigkeiten des Freiherrn v. d. Asseburg pag. 136—37.

rimeligvis vilde have medført, var vistnok den, at Krigsfaren i 1762 og de deraf følgende svære Byrder for Statskassen i saa Tilfælde vilde have været undgaaede, men det maa dog paa den anden Side heller ikke glemmes, at Syvaarskrigen og navnlig Ruslands Hensigt til at beholde Østpreussen, som efter Bernstorffs Mening satte Danmark i den Nødvendighed eventuelt at maatte tage Parti for Frederik den Anden, alligevel vilde have tvunget den danske Regering til at foretage meget betydelige Rustninger. Saaledes som det gik, kostede det vistnok Statskassen Penge, men til Gjengjæld have vi den Tilfredsstillelse, at den danske Regering fik Leilighed til at vise, at den end ikke veeg tilbage for Ruslands hele Magt, naar det gjaldt om at forsvare Slesvig, og at den tydskfødte Minister ikke betænkte sig paa at erklære, at «vor Beslutning var at holde Stand og, hvis det var Forsynets Villie, hellere at lade os begrave under Fædrelandets og Frihedens Ruiner.»[1])

3.

Kongen glemte ikke de Løvter, som Berkentin havde gjort paa hans Vegne. Ved sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn fandt Lynar en meget naadig Modtagelse og udnævntes til Statholder for Oldenburg og Delmenhorst, en Post, der havde staaet ledig siden Greven af Aldenburgs Død og nu alene gjenoprettedes for hans Skyld. Det var en glimrende Stilling, ligesaa behagelig som godt aflagt. Men Eet manglede dog, nemlig virkelig Betydning, og Lynar betragtede Statholderposten kun som et Exil, hvori man havde sendt ham for at blive af med ham.

---

[1]) Bernstorffs Depesche af 19de Februar 1762 til O. J. Schack. At ogsaa A. G. Moltke deelte og understøttede denne Anskuelse, sees af Mindeskrifterne pag. 216—17.

Det var saaledes med alt Andet end Tilfredshed at han drog til Oldenburg. Forretningerne interesserede ham ikke og Livet i denne fjerne Afkrog af Verden stod i den stærkeste Modsætning til den bevægede Tid, han nylig havde tilbragt i Rusland. Han søgte Beskjæftigelse i Studeringer især af Philologie og Theologie og udgav forskjellige Smaaskrifter, henhørende til disse Videnskabsfag. Men Studier mildnede ikke hans Sind. I en Satire i La Bruyères Stil («der Sonderling») beskrev han forskjellige Charakterer, hvortil Datiden vistnok med Rette troede at finde Originalerne ved det danske Hof, og det var just ikke nogen velvillig Skildring, han deri gav af de ledende Personligheder i Kjøbenhavn.

Paa denne Maade havde han tilbragt næsten 6 Aar i Oldenburg, da han i Syvaarskrigens andet Aar pludselig paany saae sig kaldet til at spille en Rolle i Verdensbegivenhederne.

Efter Slaget ved Hastenbeck den 26de Juli 1757 havde Hertugen af Cumberland trukket sig op i Bremen og Verden. Hans Stilling var fortvivlet. Uden Retraitelinie og kun dækket paa sin venstre Fløi ved den lille Fæstning Stade, kunde han hverken gaae tilbage over Elben for at forene sig med Preusserne eller forsvare sig mod den dobbelt saa stærke franske Hær, der under Hertugen af Richelieu stod i Begreb med at angribe ham. Kun ved Underhandlinger kunde han haabe at redde sin Armee fra Undergang men et Forsøg, han den 22de August havde gjort hos Richelieu for at opnaae en Vaabenstilstand, var bleven afviist. Samtidigt med, at Kongen af England havde bemyndiget sin Søn til at aabne disse Underhandlinger, havde han imidlertid desuden under 12te August begjært den danske Regerings bona officia i Sagen. Paa den anden

Side var Richelieu heller ikke meget ivrig efter at angribe den hannoveranske Armee i et Land, som han med en besynderlig Uvidenhed forestillede sig som opfyldt af Bjerge[1]), og hans Hu stod kun til at marschere mod Østen, hvor han smigrede sig med at skulle føre det afgjørende Slag mod Frederik den Anden. Han foretrak derfor, om muligt, strax og ved Underhandlinger at opnaae det Væsentlige af, hvad der ellers maatte koste ham et Slag og i alt Fald vilde kræve Tid. Under 23de August henstillede han derfor til Ogier, den franske Gesandt i Kjøbenhavn, at forsøge om den danske Regering ikke vilde kunne formaaes til at paatage sig at mægle en saadan Overenskomst mellem ham og Cumberland[2]).

Den danske Regering, der altsaa samtidig modtog officiel Opfordring fra begge Sider til at mægle, sendte ufortøvet Instruktioner til sine Gesandter i Paris og Wien for at anbefale den engelske Konges Forslag om Separatfred for Hannover og gav Lynar Ordre til saa hurtigt som muligt at begive sig til de to Generaler for at bringe en Vaabenstilstand istand.

Den 3die September afreiste Lynar fra Oldenburg og efter endeel Vanskeligheder lykkedes det ham at tilveiebringe Conventionen i Kloster Zeven af 8de September med tilhørende Separatartikler af 10de[3]). Herefter skulde Fjendtlighederne strax ophøre. Auxiliærtropperne, nemlig de hessiske, brunsvigske, gothaiske og bückeburgske Afdelinger skulde vende tilbage til deres respektive Lande for der at

---

[1]) «Les duchés de Bremen et de Verden, pays hérissés de montagnes, où tous les chemins sont rompus et les moyens de subsistance épuisés», see Flassan histoire de la diplomatie française VI, pag. 94.
[2]) See Brevet til Ogier hos Flassan VI, pag. 94—95.
[3]) See Staatsschr. II, pag. 138—143 og 146—150.

spredes efter nærmere Overenskomst med den franske Regering, men «uden at betragtes som Krigsfanger». «Indtil en endelig Forsoning bragtes istand», skulde den franske Hær forblive i Bremen og Verden, hvorimod Hannoveranerne skulde tage Quarteer, dels i Lauenborg dels i og ved Stade, men maatte ikke rekruteres eller forøges. Endelig lovede Lynar at anbefale sin Regering at paatage sig Garantien for Opfyldelsen af disse Stipulationer.

Dette Aktstykke frembød mere end een mislig Side. Det var Mindre end en Capitulation og det var Mere end en Vaabenhvile. Altsaa havde de to Generaler i denne deres Egenskab ikke Myndighed til at afslutte Conventionen. Desuagtet manglede Ratifikationsklausul og Meningen var, at Bestemmelserne strax skulde sættes i Værk. Dette kunde imidlertid selvfølgelig ikke berøve nogen af de to Regeringer Retten til at paastaae, at Overenskomsten kun var gyldig, forsaavidt den ratificeredes fra begge Sider. Var nu Conventionens Indhold af den Beskaffenhed, at de to Regeringer kunde ville godkjende Overenskomsten som den forelaae? Den franske Regering maatte ønske, at Richelieu, istedetfor at underhandle, havde benyttet sin fordeelagtige Stilling til at angribe og tage den hannoveranske Armee til Krigsfanger. Besiddelsen af Hannover havde da været sikkret og den franske Hærs Hovedstyrke havde roligt kunnet fortsætte Indmarschen i Tydskland[1]). Naar Hannoveranerne derimod forbleve samlede i Stade og Lauenborg, var man altid udsat for, at de brøde Stilstanden, saasnart Hannover blottedes for Tropper. Men vilde man bortsee

---

[1]) «En uforklarlig Convention», siger Napoleon i Mémoires publiés par Montholon, V, pag. 213, «Hertugen af Cumberland var fortabt, han var nødt til at nedlægge Vaabnene og give sig til Fange, det var da umuligt at tilstaae ham andre Capitulationsvilkaar».

herfra, — og det gunstigste Øjeblik til at angribe den hannoveranske Hær med Udsigt til hurtigt at tilintetgjøre den var maaskee allerede forbi —, kunde det ikke nægtes, at Conventionen frembød store Fordele for Frankrig.[1]) Den var nemlig afsluttet uden nogen Tidsbegrændsning og uden Opsigelsesklausul og den maatte altsaa antages at skulle forblive i Virksomhed, saalænge indtil den ved fælles Overeenskomst forandredes, eventuelt indtil den endelige Fred engang blev sluttet. Dersom denne Consequents af Ordene fastholdtes og naar det endvidere udtrykkelig udtaltes, at de hannoveranske Tropper heller ikke paa andre Steder maatte anvendes, vilde den franske Regjering formelt have vundet i det Væsentlige det Samme, som om en virkelig Capitulation havde fundet Sted. Anderledes stod Sagen derimod for den hannoveranske Regering. Hvad der laae Kongen paa Hjertet og hvad der ogsaa udtrykkelig var fremhævet i den Fuldmagt, han havde meddeelt sin Søn til at underhandle, var at redde Hannover fra den franske Hærs Mishandlinger. Dersom Stilstanden altsaa hurtigt kunde afløses af en Separatfred, der paa passende Vilkaar sikkrede Churfyrstendømmets Neutralitet, maatte Conventionen ansees som en Fordeel for Kongen. Men viste dette Haab sig umuligt, saa at Stilstanden skulde fortsættes paa de vedtagne Betingelser, indtil en almindelig Fred blev sluttet, vilde Virkningen kun være den, at Kongen roligt maatte see paa, at Churlandet ødelagdes i Bund og Grund, og tilsidst ved

---

[1]) I Moltkes Mindeskrifter l. c. pag. 195 og 196 angives Stilstanden feilagtig for at have været sluttet paa to Maaneder. I det Hele kan det her bemærkes, at hvor Moltke ikke refererer, hvad han selv personlig har havt med at gjøre, er hans Referat ofte unøiagtigt, rimeligviis fordi det er nedskrevet i hans fremrykkede Alder og uden at han havde detaillerede Optegnelser eller originale Aktstykker at støtte sig til.

Freden kjøbe det tilbage med betydelige Offre paa andre Punkter. Han vilde saaledes Intet have vundet ved Conventionen, med Undtagelse af at hans hannoveranske Hær maaskee havde undgaaet et Nederlag men til Gjengjæld rigtignok var fordømt til Uvirksomhed. Og selv denne Fordeel kunde maaskee siges allerede at være opnaaet derved, at Richelieu, istedetfor at benytte det gunstige Øieblik, havde indladt sig paa Underhandlinger og saaledes givet Hannoveranerne Leilighed til at udhvile og reorganisere sig, medens Demoralisationen hver Dag voxede i den franske Hær. Der var altsaa i Virkeligheden Intetsomhelst, der kunde tilraade Kongen at ratificere Conventionen, saasnart det maatte vise sig, at en Separatfred ikke lod sig opnaae.

Saaledes som Sagen stod, vilde den franske Regering vistnok have handlet rigtigst i, saa hurtigt som muligt, at stadfæste Conventionen, som den forelaae, og efter al Sandsynlighed havde Kong Georg da heller ikke tilbageholdt sit Samtykke, fordi han nødigt vilde desavouere sin Søn og desuden endnu haabede paa Separatfreden.[1]) Men i Versailles havde man kun Øje for Utydelighederne og Ufuldstændighederne i Redaktionen og nægtede derfor at stadfæste Conventionen, medmindre de ovenfor fremhævede Punkter bestemtes tydeligere, og paa samme Tid opstod der et andet Spørgsmaal i Hannover. Richelieu, der var bleven ængstelig ved den uventede Misbilligelse, som hans Opførsel havde fundet hos Regeringen, havde allerede, før Auxiliairtropperne vare vendte tilbage til deres Lande, meget ubetimelig opstillet den Fordring, at de skulde afvæbnes efter Hjem-

[1]) See Münchhausens Brev til Bernstorff i Staatsschr. II. pag. 295, Georg den 2dens Brev af 23. Sept. til Frederik den 2den hos Schaffer: Geschichte des siebenjahrigen Krieges, Berlin 1867, I. pag. 652, Ranzaus Indberetning til Bernstorff af 30. Sept.

komsten. Dette vilde Cumberland ikke indrømme, Udførelsen af Conventionen stilledes i Bero og den hannoveranske Armee forblev samlet i sine Stillinger. Ikke destomindre var Richelieu allerede den 14de og 15de Sept. afmarscheret med 40,000 Mand over Brunsvig til Halberstadt og havde kun efterladt 10,000 Mand for at observere den hannoveranske Hær, som var over 30,000 Mand stærk.

Lynar modtog Ordre til at fjerne disse Vanskeligheder. I Forbindelse med Richelieu lykkedes det ham at affatte «explicatoriske Artikler» til Conventionen, som Cumberland lovede at undertegne, saasnart Richelieu erholdt sin Regerings Bemyndigelse, og Artiklerne sendtes den 27. Sept. til Versailles. Det erklæredes deri, at Vaabenstilstanden selvfølgelig skulde vedvare, indtil den med fælles Samtykke ophørte, og at de hannoveranske Tropper heller ikke paa andre Steder maatte tjene mod Frankrig og dets Allierede; for at fjerne Vanskeligheden med Hensyn til Auxiliairtropperne opstilledes det Expedient, at de skulde modtages i de danske Provindser, saaledes at den danske Regering indestod for, at de forholdt sig rolige, og endelig bestemtes det, at den franske Armees Requisitioner i Hannover skulde reguleres ved den danske Regerings Mellemkomst.[1])

Saaledes syntes Sagen altsaa atter at være bragt i Orden. Men atter gjorde den franske Regjering Vanskeligheder. Det heed sig nu — og denne Mistanke var efter Bernstorffs Mening insinueret af det svenske Cabinet, navnlig af Høpken[2]) —, at det ikke vilde være raadeligt at lade saamange protestantiske Tropper samle sig i de danske Pro-

---

[1]) See Staatsschr. II. pag. 258—262, cfr. Bernis's Depesche til Ogier af 20. Sept., id. pag 250—257.

[2]) Efter andre Beretninger var det imidlertid Østerrig, der fremsatte denne Indvending.

vindser, da man kjendte den danske Regerings Sympathier for England.

Medens man saaledes spildte Tiden i Versailles, afgjordes Conventionens Skjæbne i London. Den offentlige Mening og Ministeriet i England udtalte sig med en saadan Styrke mod Cumberlands Adfærd, at Kongen den 30. Sept. maatte kalde ham tilbage. Efterretningerne fra Hannover lode stadigt mere foruroligende, Richelieu udplyndrede formelig det ulykkelige Land og bemægtigede sig tvertimod Conventionen Slottet Scharzfels. Fra Wien endelig berettede den hannoveranske Gesandt, at der ikke var noget Haab om at opnaae en Separatfred for Hannover,[1]) og Bernis erklærede til den danske Gesandt i Versailles, Wedel-Frijs, at det erobrede Land først kunde blive givet tilbage ved en almindelig Fred. Kong Georg indsaa nu, at den eneste Redning for Hannover maatte søges i en energisk Krigsførelse, og han havde den samme Ret som det franske Cabinet til ikke at ansee sig for endelig bunden ved den afsluttede Convention, da denne nu viste sig ikke at være i Overeensstemmelse med den Fuldmagt, som i sin Tid var givet Cumberland.[2]) Forinden han tog sin Beslutning, forespurgte han imidlertid i Kjøbenhavn, hvorvidt den danske Regering forlangte, at han skulde ratificere Conventionen, i hvilket Tilfælde han endnu var villig dertil. Men da Bernstorff svarede, at Danmark kun paa Kongens egen Anmodning havde blandet sig i Sagen og selv ingensomhelst Interesse havde i Conventionens videre Skjæbne,[3]) var denne afgjort. Allerede d. 10. Oct. var der

---

[1]) See Schäffer I. pag. 470—472.

[2]) Fuldmagten lød paa at slutte »enten Fred eller Vaabenstilstand eller hvilkensomhelst anden Convention, der kunde bane Vei for en Overeenskomst«, see Staatsschr. II. pag. 16.

[3]) See Depesche fra Bernstorff til Bothmer af 8. Mai 1762.

givet Ordre til det hannoveranske Ministerium om at afbryde alle Forhandlinger og i al Stilhed at forberede Alt til Gjenoptagelsen af Fjendtlighederne, og d. 28. Oct. ankom Münchhausen til Stade med de endelige Ordrer. Da derfor den franske Regjering i Begyndelsen af November endelig opgav sin Modstand mod Conventionen og bemyndigede Richelieu til at undertegne den, som den forelaa,[1]) var det for sildigt. Conventionen til Kloster Zeven existerede ikke mere, og samtidigt med at Richelieu modtog Efterretningen om Slaget ved Rossbach d. 5. Novb., saae han sin Flanke truet af en velrustet og udhvilet Armee paa mere end 30,000 Mand, anført af en af Frederik den Andens dygtigste Generaler, Ferdinand af Brunsvig. Han, der hidtil havde behandlet Auxiliærfyrsterne med det største Overmod, forsøgte nu paa med gode Ord og Løvter idetmindste at skille dem fra Hannover, men det var for silde, og den franske Regering, der hidtil havde ladet haant om den Garanti, som Danmark havde erklæret sig villig til at paatage sig, forlangte nu, at den danske Regering skulde tvinge Hannover til at opfylde Conventionen. Bernstorff svarede, at selvfølgelig indtraadte Danmarks Garanti først, naar begge de interesserede Parter havde antaget Conventionen, men dette var ikke skeet.[2])

Saaledes vare den danske Regerings Bestræbelser for at standse Krigen i Hannover altsaa blevne frugtesløse og istedetfor at hoste Tak, mødte den overalt kun Bebreidelser og Mistro. England beskyldte den for at have villet opoffre Hannover til Frankrig og glemte, at uden Bernstorffs Mellemkomst vare sandsynligvis Cumberland og hans Armee blevne Krigs-

[1]) See Schäffer b. c. l. pag. 484.

[2]) See Bernstorffs Instruction til Wedel-Frijs af 26. Nov. 1757.

fanger,[1]) og paa den anden Side betragtede Choiseul og Kaunitz Danmark som en «forklædt Fjende»[2]) — begge Parter glemte, at den danske Regjering kun var optraadt i Sagen efter deres egen indstændige Opfordring, og at den havde forholdt sig fuldkommen neutral og upartisk under den hele Forhandling.[3])

Det havde vistnok været heldigere for den danske Regering, om den havde holdt sig ganske udenfor Sagen, navnlig saasnart det viste sig, at en Separatfred for Hannover vilde strande paa Frankrigs Modstand. Men det vilde dog være meget uretfærdigt at troe, at Bernstorff handlede, som han gjorde, alene for at lade Danmark spille en større Rolle i Begivenhederne, end der kunde tilkomme det, og af Lyst til at optræde som Mægler, thi foruden at han altid ansaa det som en Pligt, hvor han kunde, at standse unyttig Blodsudgydelse, havde Danmark ogsaa en dobbelt Interesse af, at Hannover ikke blev en varig Skueplads for Krigen. Man havde allerede i Holsteen følt Virkningerne af at have Krigen i sin umiddelbare Nærhed. Talrige Flygtninge fra Hannover havde bragt sig, deres Familier og Eiendele i Sikkerhed over paa holsteensk Territorium, og med stor Fare for at møde Indsigelser fra fransk Side havde den danske Regering modtaget den hannoveranske Statskasse og Archiverne,

---

[1]) See Bernstorffs Depesche til Bothmer af 8de Mai 1762.

[2]) See Schäffer I. pag. 385.

[3]) Derimod er det vel muligt, at de danske Gesandter i deres personlige Forhold ikke altid vedligeholdt den samme Upartiskhed. Dette fremgaaer af Bernstorffs Depesche til Wedel-Frijs af 10. Sept. 1757, hvori det hedder: «ne parlez pas en avocat du roi d'Angleterre, ne défendez pas sa cause, parlez en ministre d'un roi allié du roi très-chrétien, qui désire la gloire de ce monarque et qui pense avec la même humanité que lui». Det Samme synes ogsaa at gjælde om Bachoff v. Echt i Wien, see Choiseuls Beretning til Bernis af 8. Sept. 1757 hos Schäffer I. pag. 650.

som bragtes til Glückstadt, medens Artilleriet førtes til Husum, Stutteriet fra Celle indsattes i Elmshorn o. s. v. Endnu værre vilde det blive, naar Afdelinger af den hannoveranske Hær, forfulgte af Franskmændene, søgte Frelse over Grændsen, og det vilde da næsten være uundgaaeligt, at farlige Conflikter jo maatte opstaae mellem de danske Autoriteter og de overmodige Seirherrer, der neppe vilde respektere Danmarks Neutralitet. Men dertil kom, at Danmark ved Traktat af 26de Juni 1715 havde garanteret Hannover Besiddelsen af Bremen og Verden og forpligtet sig til i fornødent Fald at stille 8000 Mand til disse Landes Forsvar, og ihvorvel en saadan begrændset, og længe før denne Krigs Udbrud stipuleret, Krigshjælp ikke gjorde Danmark til krigsførende Magt, var det dog meget tvivlsomt, om Frankrig og Østerrig vilde tage Hensyn til en saadan folkeretlig Distinktion. Den sikkreste Maade til at undgaae, at casus foederis indtraadte, var vistnok den, at Hannover helt kunde holdes udenfor Krigen, og Bernstorf havde med stor Iver arbeidet derfor lige fra Juni 1756. I Marts 1757 havde han seet sig istand til at forelægge et fransk-østerrigsk Neutralitetsforslag i London, der i alt Fald med visse Modifikationer var antageligt for Kong Georg, og han havde tilføiet den Trudsel, at dersom man vægrede sig ved at modtage det, vilde de Stater, der ved Traktater havde paataget sig at forsvare Hannover mod fremmedt Angreb, ikke længere kunne ansee sig forpligtede hertil. Ikke destomindre havde Kong Georg dengang afslaaet Tilbudet. Bernstorff vendte sig derpaa til Frankrig og gjorde gjældende, at Bremen og Verden ingen Interesse frembød, hverken som Besiddelse eller som Gjennemgang for den franske Hær, og skjøndt Kongen kunde nægte at opfylde den paatagne Garanti, da Kong Georg havde afslaaet den tilbudte Neutralitet for hele

Hannover og altsaa selv havde forskyldt Angrebet, «vilde det dog være en altfor piinlig Tanke for den danske Regering, at det skulde siges om den, at den havde brudt sit Ord». Dennegang syntes han at skulle blive heldigere, thi det lykkedes virkelig at bringe en Convention istand, der undertegnedes i Kjobenhavn den 11. Juli 1757, og hvori den franske Regjering lovede ikke at lade sine Tropper betræde de to Hertugdommer, med mindre den hannoveranske Hær satte sig fast der, og selv i dette Tilfælde skulde de franske Tropper indskrænke sig til at fordrive Fjenden men uden at turde besætte Landene. Ved denne Overeenskomst havde Danmark vistnok opfyldt sin Garantie langt fuldstændigere, end dersom det havde stillet de 8000 Mand. Men uheldigviis gjorde den franske Regjering Vanskeligheder ved at ratificere Conventionen[1]) og snart efter trak Cumberland sig, som ovenfor bemærket, med hele sin Hær ind i Bremen og Verden. Naar den danske Regjering derfor i Sept. 1757 paatog sig at mægle en Vaabenstilstand og arbeidede paa en Separatfred for Hannover, var dette i fuld Overeensstemmelse med dens tidligere gjentagne Bestræbelser og disse havde ikke sin Grund i noget Onske efter at blande sig i Verdensbegivenhederne, men i Danmarks egen Interesse og i et samvittighedsfuldt Hensyn til den Garantie, den danske Krone havde paataget sig for Bremen og Verden.[2])

---

[1]) Flassan VI. pag. 89—90 siger, at Conventionen ratificeredes den 30. Juli 1757, men dette er urigtigt, see Staatsschr. II. pag. 428—433, cfr. 426. Grunden til Bernis's Betænkeligheder maa rimeligviis søges i den hemmelige Traktat mellem Østerrig og Frankrig af 1. Maj 1757 Act 13, see Schäffer I. pag. 589.

[2]) Der behoves hele Schäffers Partiskhed imod Danmark, selv paa den Tid da dette Land styredes af tydskfødte Ministre, for at finde den danske Regerings Adfærd i denne Sag troløs mod Hannover, see Schäffer I. pag. 367, 369.

Ikke mindre ufortjente vare de Bebrejdelser. der rettedes mod Lynar. I Virkeligheden beviste han en større Dygtighed i sin hannoveranske Sendelse, end han havde viist i sin tidligere til Rusland, og ved et underligt Spil af Skjæbnen blev det dog netop denne, der især har begrundet hans diplomatiske Anseelse, medens hiin snarere har tjent til at nedsætte ham i Historiens Omdømme. Med stor Raskhed og Resoluthed udførte han det Hverv, der var ham overdraget, ved sin betydelige Personlighed vidste han at gjøre sig gjældende ligeoverfor Alle og navnlig ligeoverfor den fordringsfulde Richelieu, og han var snart det anerkjendte Midtpunkt, hvorhen de to commanderende Generaler og de hannoveranske Ministre, den frie Rigsdag Bremen og Universitetet i Gøttingen ved enhver Lejlighed vendte sig om Raad og Bistand. Den behagelige Følelse af at indtage en saadan Stilling skærpede hans Evner og lod dem udfolde sig i deres hele Omfang. For enhver Vanskelighed havde han en Udvei, og han fandt altid den rette Vending til at skaane Følelserne. To Gange lykkedes det ham at bringe Sagen til en Afslutning, som tilfredsstillede begge Generalerne, og naar den endelig strandede, var det ikke, fordi Overeenskomstens Mangler vare undgaaede hans Opmærksomhed, men fordi dens nødvendige Forudsætning var god Villie fra Regjeringernes Side, som manglede. Da han forlod Hannover, bevidnede man ham derfor ogsaa fra alle Sider sin Erkjendtlighed og Agtelse.

Ligeoverfor den danske Regjering havde han i det Hele taget holdt sig de forsigtige Instructioner efterretlige, som Bernstorff fra Begyndelsen af havde givet ham. «Han skulde med den største Omhu undgaae Alt, der kunde

---

[1]) See saaledes Staatsschr. II. pag. 116, 761 o. s. v.

vække Mistanke om Partiskhed, og erindre sig, at han talte og handlede i en neutral Fyrstes Navn, som var Frankrigs Allierede og Ven men som ønskede at frelse de Lande, hvis Souverain Kongen af England var. Han skulde derfor ikke søge at bevæge Parterne til en Overeenskomst, men overlade dem selv at disputere om Betingelserne og blive enige derom, som de bedst kunde.[1]) Derimod havde han vistnok flere Gange vovet sig videre end han havde Bemyndigelse til, navnlig ved at overtage Garantien for Conventionens Overholdelse og ved at tilbyde at modtage de hessiske Tropper i de danske Stater, men Regeringen gjorde dog ingen Vanskelighed ved at indløse disse Løfter,[2]), og Bernstorff greb enhver Leilighed til saavel i Kongens som i sit eget Navn at bevidne ham den fuldkomne Tilfredshed, som man følte med hans Optræden.[3]) Personlig kunde Bernstorff vistnok have havt Grund til at beklage sig over den Ulyst, som Lynar viste til at staae under Ministerens Ordre, men han indskrænkede sig til, nogle Gange at bede Lynar om at sørge for, at hans Indberetninger snarest muligt kom til Kjøbenhavn, og «i alt Fald ikke senere end andre Breve fra Hannover».[4])

Forskjelligheden mellem Lynars og Bernstorffs Charakterer viser sig i den Maade, paa hvilken enhver af dem bar den Miskjendelse, som rammede dem begge efter Forhandlingen i Hannover. Lynar var for forfængelig til at kunne vente paa, at Begivenhederne retfærdiggjorde ham; han græmmede sig, skrev Breve for at forsvare sig[5]) og forlangte,

---

[1]) See Staatsschr. II. pag. 75, 76.
[2]) See Staatsschr. II. pag. 172 og 268.
[3]) See Staatsschr. II. pag. 468, 786, 806 o. s. v.
[4]) See Staatsschr. II. pag. 309, 383.
[5]) See Staatsschr. I. pag. 585—593.

at Regeringen skulde føre Klage i Hannover over den Maade, paa hvilken man der omtalte ham.[1]) Bernstorff derimod appellerede roligt til Fremtiden, der nok skulde vise, hvor klogt man vilde have handlet ved at følge hans Raad, og Fremtiden skuffede ham ikke. Slaget ved Rossbach var den første Straf, som rammede Frankrig, og det er neppe for meget at paastaae, at hele det følgende for de franske Vaaben saa ulykkelige Felttog i en væsentlig Grad skyldtes det franske Cabinets Stivsindethed i 1757, thi ingensinde senere lykkedes det de franske Vaaben at naae en saa fordeelagtig Stilling i Tydskland, som Tilfældet var efter Conventionen i Kloster Zeven.[2]) Snarere syntes Kong Georg at kunne have Grund til at lykønske sig. Men da Krigen fem Aar efter endte, var hans Land fuldstændigt ødelagt, istedetfor at det vilde have været reddet, dersom han i Forsommeren 1757 havde modtaget den Neutralitet, som Bernstorff dengang kunde tilbyde ham. Kun een Magt vilde have kunnet beklage sig, dersom Bernstorffs Bestræbelser vare lykkedes, og det var Preussen, og Frederik den Anden og efter ham de preussiske Historikere glemte ikke Danmark, at det nær havde isoleret ham i Syvaarskrigen.

4.

Efter sin Tilbagekomst fra Hannover tilbragte Lynar endnu 8 Aar i Oldenburg. «Ingen vigtig Lov, ingen større

[1]) Brev fra Bernstorff til Lynar af 5. Dec. 1761.

[2]) Det varede ikke længe, før man i Frankrig indsaae, hvilken uhyre Feil man havde begaaet. Saaledes tilstod Marskallen af Belle-Isle til den danske Gesandt, at han havde været mod Conventionen, men nu erkjendte han, «at det bedste og eneste Parti for Frankrig vilde have været hurtigt og bogstaveligt at bringe den til Udførelse,» see Depesche fra Wedel-Frijs af 12. Dec. 1757.

Forbedring, ingen almeennyttig Anstalt i Oldenburg aflægger noget Vidnesbyrd for Nutiden om hans 14aarige Statholderskab», siger en af hans tydske Biographer,[1]) men han gjorde desuagtet god Nytte, thi han repræsenterede Kongen med Værdighed og Anseelse midt i Krigstumlen, der omgav Grevskaberne. Hans Forhold til Regjeringen vedblev at være meget godt, i 1763 fik han Elephantordenen og Bernstorff viste ham ved enhver Leilighed Opmærksomhed. Men 1765 trak han sig pludselig tilbage, uden at Grunden dertil hidtil har været fuldstændig oplyst. Büsching siger, at visse Uordener i Grevskabernes Administration ikke vare uden Indflydelse paa Lynars Beslutning». En nyere Forfatter[2]) sætter hans Afskeed i Forbindelse med Thronskiftet 1766 og lader forstaae, at Lynar blev et Offer for Hofcabaler, som navnlig tillægges Grev Ditlew Reventlow. Men Afskedigelsen foregik i Slutningen af 1765 og havde altsaa Intet at gjøre med Thronskiftet, og Lynar faldt neppe som et uskyldigt Offer for Andres Intriguer. I et Privatbrev fra November 1765 skriver Overjægermester Gram til J. O. Schack,[3]) at hvad der havde givet den nærmeste Anledning til Lynars Afskedigelse var, at han havde udskrevet en Contribution af 4000 Rd. i Grevskaberne for at dække Omkostningerne ved en Reise, han foretog til Kjøbenhavn for, som det heed sig, at tale deres Sag i et for dem vigtigt Anliggende, men uheldigviis opdagedes det, at dette Anliggende allerede var ordnet til deres Fordeel, før Reisen fandt Sted.[4]) I et

---

[1]) See Jansen l. c. pag 132.

[2]) See Jansen l. c. pag. 102—3.

[3]) Afskrift af dette Brev findes paa Frijsenborg.

[4]) Andre Data vise, at han paa den Tid maa have befundet sig i Pengeforlegenheder. Saaledes sees det af et Brev fra Bernstorff af 17. Aug. s. A., at han nylig havde ansøgt om en Godtgjørelse for

Brev, som han et Aar før sin Død skrev til Büsching[1]) hentyder han vel i dunkle Udtryk til «Hofubehageligheder og Privathensigter», men Tonen er nedstemt, og imod Sædvane indlader han sig ikke paa Detailler.

Efter sin Afskedigelse flyttede han til Tydskland og kom aldrig senere til Danmark. Hans ældre Broder døde nogle Aar efter barnløs og han arvede saaledes Stamgodset Lübbenow, hvor han levede indtil sin Død i 1781. Skjøndt uden nogen offentlig Stilling, gjorde han dog en betydelig Figur i Tydskland og færdedes hyppigt ved Hofferne i Berlin og Dresden, hvor hans Slægtninge beklædte anseelige Embedsposter. Frederik den 2den behandlede ham med Agtelse, skjøndt ingen Sympathier forbandt dem, og han traf sammen med Joseph den 2den i Dresden og med den svenske Dronning Lovise Ulrikka i Berlin. Han beholdt sin Aandslivlighed indtil sin Død og ligesom han med stor Interesse iagttog de politiske Begivenheder, Polens Deling,[2]) den

Sendelsen til Hannover, skjøndt 8 Aar vare forløbne siden dengang og det af Correspondancen i 1757 fremgaaer, at han paa Requisition strax havde modtaget betydelige Summer til at dække Udgifterne. Den begjærede Gratifikation blev ham ikke destomindre ufortøvet tilstaaet.

[1]) Brevet anføres hos Jansen l. c. pag. 103.

[2]) Det er dog med Urette, at Lynars Navn er bleven indblandet i Polens Delingshistorie. I Februar 1769 meddeelte rigtignok Frederik den 2den i Petersborg et Delingsprojekt, som han paastod at hidrøre fra Lynar. Men den Maade, paa hvilken Kongen omtaler Sagen i Oeuvres de Frédéric le Grand, VI. pag. 26—27 var allerede egnet til at vække Mistanke mod Sandheden af denne Paastand, og senere Historikeres Undersøgelser have sat det udenfor Tvivl, at Planen skyldtes Kongen selv og var et Forsøg, som han gjorde for at føle sig for i Petersborg. Da han imidlertid ikke vilde compromittere sig ved at fremsætte denne odiose og dengang nye Tanke som sin egen, tog han ikke i Betænkning at misbruge Lynars agtede Navn dertil. See A. Beer: Die erste Theilung Polens, II. pag 39 og 41, Sybel i deutsche Rundschau, October 1874, pag. 26 og 30.

nordamerikanske Frihedskrig, den baierske Arvefølgekrig og de kirkelige Stridigheder, som Jesuiternes Fordrivelse og de josephinske Reformer fremkaldte, saaledes fulgte han ogsaa Litteraturen og beskjæftigede sig stadigt med litterære Arbeider, meest af theologisk Indhold.

To af hans yngre Sønner vare forblevne i dansk Krigstjeneste og ved Hjælp af dem og de Bekjendtskaber, han havde bevaret ved det danske Hof, sattes han istand til at følge de urolige Begivenheder, for hvilke dette blev Skuepladsen efter Christian den 7des Thronbestigelse. Han udtalte sig derom i sin udførlige Correspondance med Zachariessen, der ovenfor har været omtalt, og tildeels i Breve til Büsching, og hans Domme over Begivenhederne have en dobbelt Interesse for os, idet de baade tjene til Belysning af hans egen Charakteer og yde et vigtigt Bidrag til Datidens Opfattelse af disse Begivenheder, men de bære gjennemgaaende Præget af saaret Egenkjærlighed og Bitterhed mod de ledende Personer.[1])

«I Historiens Aarbøger vil det hedde», saaledes skriver han,[2]) at Christian den 6te førte et svagt Regimente men var from, bad flittigt, byggede Slottet og Dokken, holdt Fred og efterlod kun liden Gjæld. Frederik den 5te havde et godt Hjerte, var elsket, havde en god Villie men var for doven til selv at regere. Favoriter og Ministre udplyndrede ham af Egennytte og ved alskens Vindprojekter. Han forfaldt til Drik og efterlod sit Rige betynget midt i Freden med usigelig Gjæld. Christian den 7de kom altfor ung paa Thronen». Med stærke Farver skildrer han den Forvirring og Ustadighed i alle Forhold, som charakteriserede den nye

---

[1]) De følgende Uddrag ere tagne af Jansens Skrift, da Brevene til Zachariessen ikke ere udgivne.

[2]) Brev af 18. Aug. 1767.

Regering. «Alt hvad der foregaaer i Kjøbenhavn, aflægger et sørgeligt Vidnesbyrd om hurtige og uoverlagte Beslutninger og de altfor hyppige Forandringer gjøre det danske Hof latterligt for hele Verden».[1]) «Disse Forandringer ere Virkningerne af ungdommelig Overilelse og af den Fornøielse, som en ung Regent føler ved at udøve sin Magtfuldkommenhed, uden derved at tage Hensyn til Landets Nytte og Publikums Bifald og uden at udkaste en ordentlig Plan, hvortil der hører Eftertanke og Taalmodighed».[2]) Men han forudseer, at dette kun er Begyndelsen og at Kongen, der endnu kun viser en umaadelig Drivt til Fornøjelser og Lunefuldhed, efterhaanden vil udvikle sig til at være haard og hjerteløs, «hvortil Exemplet af hans af Bitterhed, Egensindighed og férocité sammensatte Hovmester vilde bidrage Meget». Pressen benyttede sig af Forholdene og de bittreste Satirer udbredtes i Kjøbenhavn, hvoraf en paa Vers med Navns Nævnelse angreb Ministrene paa det Skarpeste. Allerede følte disse Grunden vakle under sig og Lynar tilbageholder ikke sin Skadefryd derover. Moltke, som han ansaae for sin bittre Fjende, sammenligner han stadigt med den sachsiske Minister Brühl og beskylder ham for i Forbindelse med de andre Ministre at ville bibringe den nye Konge Ulyst til alvorligt Arbeide for selv at kunne regere. Men meest beskjæftiger han sig dog med Bernstorff, sin fordums Medbeiler. «I mange Tilfælde ydede han», saaledes hedder det i et Brev af 1778 til Büsching,[3]) «Moltke sine Tjenester, naar det nemlig kom an paa at opfinde og udpynte glimrende Projekter, med hvilke man fordrev Tiden for den

---

[1]) Brev af 3. April 1767.

[2]) Brev af 18. Aug. 1767.

[3]) See Büschings Beiträge zur Lebensgeschichte o. s. v. IV Bind pag. 163.

gode Kong Frederik den 5te og dyssede ham i Søvn, indtil han til Trost for dem, der vilde regere istedetfor ham for at berige sig og deres Familie, hengav sig til Drukkenskab og tilsidst næsten ikke længere var noget Menneske. I denne Henseende saavel som fordi Bernstorff tænkte meget for høit for Danmark og ansaae denne middelmaadige Stat for den største i Europa og sig selv for en Richelieu, var han en skadelig Minister for det Rige, han styrede, og den pedantiske Schulin var virkelig større end han, thi havde Schulin endnu levet, vilde han sikkert ikke have tilladt, at Kongen paa en Tid, da hele Europa havde Krig men Danmark levede i Fred, efterlod saamange Millioner Gjæld. Den milde Varme, med hvilken Bernstorff i Privatsamtaler ledsagede sine ædle og ofte indtil Begeistring drevne Følelser, den tilsyneladende Storhed i hans Planer og Rigdommen i de Ideer, han udviklede i sin Tale og Skrift, fortryllede vistnok Mange, man kan heller ikke frakjende ham en vis Skarpsindighed og meget Roesværdigt, men en koldblodig Kjender af det menneskelige Sind seer Meget fra en anden Side end hans Beundrere». Naturligviis fulgte Lynar med skinsyg Opmærksomhed Forhandlingen med Rusland. I 1767 skriver han:[1]) «hvorledes man med Ære vil trække sig ud af den russiske Negociation, er mig endnu meget uklart», i 1768 trøster han sig med at sige:[2]) «man er ret stolt over den russiske Negociation og dog frygter jeg for, at man bliver holdt for Nar af den listige Saldern. Derhos kan Meget forandre sig. Keiseren af Rusland saalidt som Storfyrsten have endnu havt Kopperne», og han fortæller med øiensynlig Tilfredshed, at «Saldern alene op-

---

[1]) Brev 22. Mai 1767.
[2]) Brev 4. Jan. 1768.

retholder Bernstorff, der hele tre Dage har havt sin Afskeed i sin Lomme, dog med Befaling til ikke at gjore Brug af den før efter nærmere Ordre».[1]) Da Bernstorff selv meldte ham sin Afskedigelse i 1770, havde han intet deeltagende Ord tilovers, uden forsaavidt han bemærker, at man formodentlig vilde berøve Bernstorff Pensionen «og den stakkels Mand, der for største Delen har sat sin Formue overstyr, vil da sandsynligviis være udsat for Mangel».[2]) Hans øvrige Betragtninger indeholdes i et Brev fra Begyndelsen af 1771, hvori han siger:[3]) «Det er ubestrideligt, at Bernstorff har været en skadelig Minister for Danmark. Hans Ideers Storhed har gjort det lille. Naar hans Aand hævede sig i Høiden, saa glemte han, hvor han var. Han saae ud i det Vide, og hvad der laae ved hans Fod, saae han ikke og snublede. Om hans Religion vil jeg ikke dømme, men den synes mere at have været en i ædle Følelser selvbehagelig Henrykkelse end Sandhed og Eenfold. Han har vel mindre tænkt paa at spække sin Pung men desto mere paa Forholdsregler, der kunde understøtte hans Anseelse og befordre Nødvendigheden af hans Indflydelse. Hvad jeg meest bebreider ham, var den stadige Opfindelse af nye og kostbare Anstalter, hvormed man smigrede Kongens Egenkjærlighed, — denne berigede derfor Favoriten (Grev Moltke) og han opretholdt Ministeren. Nu har den Herlighed en Ende og den gode Bernstorff har Tid til i Stilhed at holde Regnskab over sine Feil og Fortjenester». Da Bernstorff efter sin Afskedigelse foreløbig tog Ophold i Hamborg, mener Lynar[4])

---

[1]) Cfr. E. Holm: Casper v. Saldern og den dansk-norske Regering i Hist. Tidsskr. IV R., 3 Bind, pag. 104 fgd.

[2]) Brev 30. Oct. 1770.

[3]) Brev 20. April 1771.

[4]) Brev 6. April 1771.

at «det maaskee ikke var uden Aarsag, at han havde indesluttet sig indenfor en fri Rigsstads Ringmure og der søgte Sikkerhed, thi Statsanliggender ere saaledes beskafne, at man altid kan undskylde sig, men ogsaa altid blive dømt». Forresten insinuerer han, at Bernstorff «i Hamborg skaffede sig Meget at gjøre med de svenske Prindser, der vare komne meget misfornøiede fra Kjøbenhavn»,[1]) og han søger at latterliggjøre Bernstorff ved at fortælle Grev Ranzau-Aschebergs «vittige» Indfald, idet denne nemlig paa Spørgsmaalet om, hvad Bernstorff gjorde i Hamborg, havde svaret, «at han blokerede Danmark».[2])

Lynar hadede for meget den ældre Regering, i hvilken han ikke havde kunnet opnaae en Plads, til at han ikke i Begyndelsen skulde føle en Slags Velvillie for den nye. Om den gamle siger han:[3]) «Vist er det, at Kongen angiver som Aarsag til, at han havde forjaget hele Conseillet paa eengang, at disse Herrer, der vare indbyrdes forbundne ved Svogerskab og Venskab, havde faaet ham til at slutte og dyrt betale en Traktat, der i Grunden Intet sagde, alene for at erhverve sig en fremmed Stats Gunst og bringe ham i dennes Magt og per indirectum i deres egen Afhængighed og saaledes med Tilsidesættelse af den danske Statsinteresse at befæste deres Ministerium; det var for at unddrage sig dette vanærende Formynderskab, at han havde maattet gjøre reent Huus. Og denne Beskyldning turde ikke være uden Grund»!

[1]) Om den svenske Kronprinds Gustavs og hans yngre Broder Frederiks Besøg i Kjøbenhavn i Slutningen af 1770 see E. Holm: Styrelsen af Danmark-Norges Udenrigspolitik under Struensee i Hist. Tidsskr. IV R. II. pag. 373—75, cfr. A. G. Moltkes Mindeskrifter l. c. pag. 286.

[2]) Brev 8. Febr. 1771.

[3]) Sammesteds.

— Men snart følte han, at den nye Regering let kunde blive et Tilbageskridt istedetfor en Forbedring. »Da jeg ikke veed, om Kongen har tilstrækkelig Indsigt og Arbeidsomhed til alene at føre Styret, saa er det indtil Videre tvivlsomt, om ikke denne Copie af den preussiske Original[1]) vil mislykkes og den udviste ministerielle Magt vil vide hemmelig igjen at snige sig ind ad en Bagdør».[2]) I 1776[3]) «forudsiger han, at hvor store end Struensees Talenter ere, vil dette Præstebarn dog ikke føre nogen lang Regering», og hans Frygt for, at Kongen ikke personlig vil kunne regere, stadfæstes fuldkomment. I Septbr. 1771 skriver han:[4]) «Næsten skulde jeg troe, at det er Frugterne af det nuværende philosophiske Aarhundrede, der begunstiger de vovelige Indfald i Staten og Kirken. Jeg vil ikke afgjøre, om denne eller hiin var bedre og lykkeligere med Kulsviertroen, men sikkert vare de begge roligere i det Indre. Denne Pillemager, som Himlen i sin Vrede har ophøiet til Minister, tillader sig nye politiske Tanker og fordi han har Magten dertil, vender han op og ned paa Kongerigers og Landes Forfatning. Jeg kunde vel have Lyst til at see denne Comet, der er gaaet op paa den derværende Statshimmel, noget mere i Nærheden. Undertiden turde han nok have gode Ideer, men han er mig lidt vel dristig og spiller for høit Spil, til at det kan vare længe. Meget ugjerne tænker jeg paa den Fyrste, paa hvem hele Europa

---

[1]) Denne Tilbøielighed hos Christian den 7de til at ville efterligne Frederik den 2den omtaler Bernstorff allerede i et Brev af 7de Juli 1767, see Molbech: «Til Christian den 7des Historie» i N. Hist. Tidsskr. 4 Bind, pag. 558.

[2]) Brev 8de Februar 1771

[3]) Brev 15de Juni 1771.

[4]) Brev 17de September 1771.

seer ned med Spot og Foragt og til hvem hans Undersaatter see op med Skræk og Kummer.» Efterretninger om Januarbegivenhederne overraskede ham saaledes ikke. Kongen af Preussen var meget glad og «talte ved denne Leilighed for første Gang offentlig til den danske Gesandt»,[1]) men Lynar frygter for, at «Kongen var bleven saa automatisk, at saalænge han lever, lover den tilkommende Regering endnu intet Tilforladeligt, men seer ud som et Greb i Lykkehjulet». «Jeg tvivler paa», siger han,[2]) «at Bernstorff igjen kommer til Roret, man har ladet den gamle Thott hente, for at have en, der kunde figurere for Folkets Øine, thi i og for sig er han en Jabroder og altid tilfreds, naar han kun har saamange Penge, at han kan kjøbe Bøger og Oldsager». Først synes Lynar at have næret Tvivl, om det virkelig forkelig forholdt sig, som det paastodes, at Struensee havde næret Planen om Kongens Abdication men i et Brev af 4de Marts 1772 skriver han: «Man veed nu ogsaa med temmelig Sikkerhed, hvorledes det er gaaet til med Opdagelsen af dette farlige Complot. De Regimentschefer, paa hvilke man ikke vare sikkre, havde modtaget en Cabinetsordre, hvori der stod, at de under Livsstraf ikke maatte aabne en anden medfølgende Ordre før den 19de om Morgenen Kl. 4. Eichstädt og Koller, hvem dette forekom betænkeligt, gik til Grev Ranzau og bad ham om Raad. De bleve da enige om at aabne den forseglede Ordre, hvori der stod, at Kongen havde nedlagt Regeringen og Dronningen overtaget den som Regentinde samt at hun havde valgt Struensee til Medregent; de skulde derfor snarest muligt drage deres Regimenter sammen, modsætte sig ethvert Opløb af Pøbelen og afvente

---

[1]) See Schierns Bidrag til Oplysning af Katastrophen den 17. Jan. 1772 i Hist. Tidsskr., IV Række, II. pag. 783.

[2]) Brev 8 Febr. 1772.

nærmere Ordre. Denne Opdagelse gav da Anledning til de følgende Begivenheder».[1]) Dommen over Struensee mishagede ham i høi Grad. I et Brev af 6te Juni 1772 hedder det: «Alt vidner om en ganske uhørt Svaghed hos Kongen saavelsom hos dem, der nu sidde ved Roret. Jeg lader det gaae, at en stor Herre lader Hovedet afhugge af sin Tjener, der har understaaet sig til at bedrage ham paa en saadan Maade, og straffer en ung Daare, der forgriber sig paa hans Person. Men at sige til hele Verden: «jeg har havt Folk omkring mig, som have krænket min Ære og bidt mig i Fingeren», og anstille en Takkefest, fordi der var andre Folk, der tvang mig til at overgive disse Forbrydere til Justitsen — det er stærkt. Jeg begriber, at et blodigt Offer-Skuespil er Folket behageligt og at en Execution var nødvendig efter den Opsigt, som Sagen fra Begyndelsen af fik. Men Dommen maatte lyde paa, at de to Grever vare dømte til at miste Livet paa Grund af Majestætsforbrydelse, medens rationes decidendi samt species facti maatte forblive skjulte for Publikums Øine, og saalænge man endnu lader Kongen handle og underskrive som Konge, maa han ikke fremstilles for Verden som en imbecil Regent. I hele mit Liv har jeg aldrig seet noget jammerligere Aktstykke, man skulde troe at de Danskes Hjerner havde forvandlet sig til lutter Grød. For en Jurist og Criminalist er det et ordentligt Brækpulver, ikke mindre for en Æsthetiker, og levede Lisco endnu, vilde han vel ikke kunne finde noget rigere Stof til at skrive en ret lystig Satire over. Mellem dem, der have undertegnet denne herlige Dom, kjender jeg dog Flere, der ellers have deres fem Sandser, men vist er det, at med den største Overbærenhed af Verden

---

[1]) Cfr. Schiern l. c. pag. 685—86.

kan jeg kun tillægge Forfatteren 2½. Er det en Capitalforbrydelse, at en Favorit lader sig forære 60,000 Daler, saa maatte jo Grev Moltke, om han saa end havde 10 Hoveder og 20 Hænder, miste dem alle. Det er utroligt, hvorledes man i hele Europa spotter over denne, til Danmarks evige Skjændsel næsten i alle Sprog oversatte Dom». Endnu kommer han tilbage dertil i et Brev af 3die October 1772: «Det er vel muligt, at man i Danmark er urolig for Norge. Hvorfor reiste Kongen, da Forstandstaagerne endnu kun vare svage, ikke til Norge, istedetfor til Frankrig og England?[1]) Nordmanden vil see sin Konge, tænker ædelt, men taaler ingen Foragt. At man allerede havde Renonciationsakten færdig og beskjæftigede sig med denne Plan, kan vel være, men Forgiftelseshistorien ligner ikke den Charakteer, som træder os imode i Münters Oplysninger om Struensee. En sachsisk Schøppenstuhl vilde neppe have overleveret ham til Skarpretteren. Han har ikke bestjaalet og plyndret Riget saaledes som Brühl, Moltke og andre af deres Slags. Efter min Mening vedbliver følgende Slutning at være rigtig. Enten havde Kongen sin Forstand eller han havde den ikke. I første Tilfælde var Struensee uskyldig, thi han har gjort Alt med høiere Samtykke. Var Kongen derimod forrykt, saa kunde han heller ikke stadfæste Dødsdommen. Men er det en Forbrydelse, at han har stolet for meget paa sine Kræfter, da hans Herre ansaae ham for dygtig, saa maatte mange Ministre miste deres Hoved. Den stakkels Struensee saae, at Riget var bleven sygt ved de forrige Ministres Visdom, og tænkte, at han vilde kunne curere det igjen. Han indsaae ikke, at Statslegemet vilde faae

---

[1]) See E. Holm: C. von Saldern i Historisk Tidsskr. l. c. pag. 125 Noten.

convulsiviske Trækninger deraf, og endnu mindre, at hans Recepter vilde koste ham selv Hovedet. Hans Hensigter turde vel ikke have været saa ilde, men han har feilet i Methoden og er kommet til at betale det dyrt nok».

5.

Samtidens to betydeligste Fyrster have begge omtalt Lynar i deres Erindringer. Catharina den 2den skriver om ham:[1]) «Grev Lynar var en Mand, der, efter hvad man sagde, besad mange Kundskaber og stor Dygtighed. I sit Ydre var han en fuldendt Nar („*fat*"). Han var stor og velskabt, blond og næsten rødhaaret, med en Teint saa hvid som et Fruentimmers.[2]) Man fortalte, at han bar saa stor Omsorg for sin Hud, at han altid, førend han gik tilsengs, dækkede sit Ansigt og sine Hænder med Pomade og at han laae med Handsker og Maske paa om Natten. Han roste sig af at have 18 Børn og paastod, at han selv havde sat alle sine Børns Ammer istand til at kunne paatage sig et saadant Hverv. Denne hvide Grev Lynar bar Dannebrogens hvide Baand og var altid ifort Klæder af yderst lyse Farver, saasom himmelblaa, abrikosfarvede, lilla, kjødfarvede osv., skjøndt Mandfolk dengang kun sjeldent bare saa lyse Farver. Storkantsleren Grev Bestushew og hans Hustru betragtede ham som Barn i Huset og feterede ham overordentlig, men det hindrede dog ikke, at al den Yndest, der vistes ham, blev latterlig». Frederik den 2den omtaler ham i Anledning af Conventionen ved Kloster-Zeven, idet han, efter at have angivet Hovedbestemmelserne i Overenskomsten

[1]) Mémoires de Catherine II, pag. 136—37.
[2]) Denne Beskrivelse bestyrkes fuldkommen ved et kobberstukket Portræt af ham, som findes i 1ste Deel af Staatsschr.

fortsætter saaledes:[1]) «Paa denne Tid opsnappede den preussiske Armee nogle Breve, som Grev Lynar skrev til Greven af Reuss. Begge disse Mænd henhørte til den Sekt, som man kalder Pietisterne. Grev Lynar taler deri til sin Ven om denne Forhandling og siger: «Den Tanke, som bragte mig til at slutte denne Convention, var en guddommelig Indskydelse. Den hellige Aand har skjænket mig Kraft til at standse den franske Hærs Fremgang, ligesom Josva fordum standsede Solen. Den almægtige Gud, som holder Universet mellem sine Hænder, har betjent sig af mig Uværdige for at spare dette lutherske Blod, dette kostbare Menneskeblod, som man stod i Begreb med at udgyde». — «Ulykken har villet», saaledes fortsætter Frederik den 2den, «at Grev Lynar er ganske ene om at yde sig selv Bifald; vi ville lade ham blive mellem Josva og Solen, for at beskjæftige os med mere interessante Gjenstande».

Begge de to fyrstelige Forfattere fremhæve saaledes visse Latterligheder hos Lynar, men disse ydre Træk havde deres dybere Grund i hans Charakteer. Han var en meget forfængelig Mand, som altid tænkte paa, hvorledes han tog sig ud. Han var sig ikke alene sine store Evner bevidst, men han overvurderede dem ogsaa. Det holdt derfor ogsaa altid haardt for ham at erkjende Andres Fortrin og endmere at indsee, at han selv kunde have feilet. Blev Nogen ham foretrukken, tilskrev han det alene Intriguer og med brændende Skinsyge forfulgte han da sin lykkeligere Medbeiler, hvem han i sin Bitterhed tillagde de sletteste Bevæggrunde. — Den Religiositet, som han altid

[1]) See Oeuvres de Frédéric le Grand, Berlin 1847, Tom. IV pag. 143, 144. Authenticiteten af dette Brev fra Lynar til Reuss bestrides i Indledn. til Staatsschr. II. pag. V fgd., men Jansen l. c. pag. 101—102 synes dog at betragte det som ægte, og der er neppe tilstrækkelig Grund til at antage det Modsatte.

bar til Skue, havde ikke blot den tunge og smagløse Form, som blev Gjenstand for Frederik den 2dens Spot og som var almindelig for Pietisterne, men den var ogsaa i høi Grad selvbehagelig og var langt fra at bære det Ydmyghedens og Eenfoldets Præg, hvis Mangel han med Urette forekastede Bernstorff. Man fristes endog stærkt til at ansee hans Religiositet for en Maske, som han havde anlagt af egennyttige Bevæggrunde, naar man seer, med hvilken Lethed han ved Christian den 6tes Død for nogen Tid var beredt til at tilegne sig det frivole Væsen, som antoges for at have størst Udsigt til at vinde den nye Konges Naade,[1]) og dersom man tør fæste Lid til, hvad Catharina den 2den ovenfor kort antyder om hans private Liv, og hvorom Datidens forargelige Krønike synes at have havt meget Mere at berette.[2]) Hvad der i alt Fald er vist, er at hans Handlinger kun lidet svarede til hans Ord, thi han kunde ikke leve borte fra de «lastefulde» Hoffer, og Magt og Ære, Glands og Rigdom udøvede en Tiltrækning paa ham, som lod ham glemme sine Betragtninger over, at disse ydre Goder kun ere «Vind og intet Varigt og Blivende».

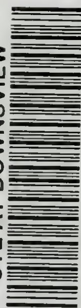
[1]) I Lynars Levnet siger Büsching pag. 184: «Det kjøbenhavnske Hof var i hans Tider en Provesteen for Gemytterne. Under Christian den 6tes Regering behøvede man ikke at skamme sig ved sit christelige Sindelag, thi Kongen havde det selv og agtede dem høit, hos hvem han troede at finde det, men man geraadede i Fare for at blive en Christen med Læberne. Da Frederik den 5te tiltraadte Regeringen, bleve mange Menneskers Hjerter aabenbarede, Adskillige bleve nu erkjendte for Hyklere, men Andre, som vare Personer af fornem Stand, vilde ved letsindig Livlighed behage den unge Konge og hans nye Hofmænd og de snublede ei lidet. Iblandt disse sidste var ogsaa Grev Lynar men han besindede sig snart og vandrede med faste Skridt paa den christelige Retskaffenheds Bane». .

[2]) See saaledes Oettinger: Geschichte des dänischen Hofes, Hamburg 1857, 5te Bind pag. 182.

Disse to Grundmangler trak sig ikke alene igjennem hans hele Charakteer men navnlig den første udøvede ogsaa en skadelig Indflydelse paa hans Dygtighed. Der er ingen Tvivl om, at han var i Besiddelse af meget store politiske Evner, og i saa Henseende stod han maaskee ikke tilbage for Bernstorff, men disse Evner kom ikke til deres fulde Ret. Med aabent Øje og klar Dømmekraft var han istand til at opfatte et Lands indre og ydre politiske Stilling, han kunde fuldkomment sætte sig ind i et omfattende Spørgsmaal og beherske alle de politiske, militaire og oeconomiske Detailler, der maatte tages i Betragtning ved dets Løsning, og han forstod endelig med Fiinhed, Kraft og utrættelig Iver at føre en Forhandling igjennem. Men Intet antyder, at han havde samlet Resultatet af sine Iagttagelser i et Totalbillede og havde dannet sig, hvad man i Datidens Sprog kaldte, et politisk System. Med Skinsygens skarpe Blik kritiserede han vel visse Sider af sin Medbeilers Styrelse, men Intet borger for, at han ikke som Minister vilde have begaaet de samme og maaskee langt større Feil end dem, han bebreidede Bernstorff, kun med den Forskjel, at denne, hvis han virkelig søgte at hævde en større politisk Betydning for Danmark, end dette Land var istand til at opretholde, gjorde det af Iver for det Lands Ære, som han tjente, medens Lynar snarere vilde have gjort det for at hæve sig selv. Ligesaa lidet gjør han nogensinde Indtrykket af med Varme og Kjærlighed at omfatte en Sag for dens egen Skyld, og som hans Forhandlinger i Rusland viste, kunde han lade sig drage udover de Grændser, som Besindigheden paabød. Det var hans personlige Forfængelighed, som lukkede Udsigten for hans Blik, som i den enkelte Sag, hvor vigtig den end var, kun lod ham see Midlet for ham selv til at udmærke sig, og som bragte ham til at tilsidesætte Landets blivende

Interesse for sin egen personlige Fordeel. Det er muligt, at han vilde have været istand til at overvinde Hensynet til sig selv, dersom det havde været sit Fædreland, han tjente, men han er netop et meget fremtrædende Exempel paa de fremmede Diplomater i dansk Tjeneste, der aldrig knyttede sig til Danmark. Hans Correspondance viser tilfulde, hvor ringe Hengivenhed, han efter sin Tilbagekomst til Tydskland nærede for det Land og den Konge, som han dog skyldte saa Meget.

Det er en Ulykke for Lynar, at Omstændighederne og hans egen Skinsyge idelig stille ham ved Siden af en Mand, der baade i Charakteer og virkelig Dygtighed var ham saa langt overlegen. Man maaler ham derfor efter en Maalestok, for hvilken han var for lille. Vil man være retfærdig mod ham, maa man bedømme ham som en Mand, der kun staaer i anden Rang, og, seet under dette Synspunkt, vil han have fuldt Krav paa at anerkjendes som en Personlighed, hvem hans gode og slette Egenskaber have givet et ligesaa udpræget som interessant Physiognomie, og som ikke ganske med Urette om end langt fra ikke i det Omfang, som han mente det, kunde sige, da han forlod Danmark: «jeg har i min mere end 33aarige Tjeneste med Iver og Troskab og, som jeg troer, ikke ganske uden Nytte virket til den danske Stats Bedste».

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 02 12 06 011 8